

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA



ANUL VI Nr. 42

18 OCTOMVRIE 1925

În acest număr: *Trei ani de luptă de Octavian Goga*; *Din „Faust“ de Goethe, traducere de Ion Gorun*; *Cum facem educația maselor de I. Petrovici*; *Monumentul lui Mihail Eminescu de Octavian Goga*; *Aspectul problemei sociale la noi de Gr. Trancu-Iași*; *Miniaturi, poezii de Zaharia Stancu*; *Substratul economic al intelectualității noastre de Mihail Manolescu*; *Situația agrară din Ardeal de Ioan Iacob*; *Basarabia de ieri și Basarabia de azi de D. Iov*; *Intelectualii ardeleni după unire de P. Nemoianu*; *Chestiunea școlară în Transilvania de Octavian Prie*; *Drumul „Țării Noastre“ de Alexandru Hodoș*; *Săptămâna politică: Scrisoarea șterpelită de Ion Balint*; *Gazeta rimată: După trei ani de Nostradamus Călimară*; *Insemnări: Aniversarea noastră; Mahalaua în acțiune; Cuvinte regale; Moartea lui Max Goldstein; Tratatative; etc. etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODA No. 16

48 pagini

Un exemplar 10 Lei



623

Țara Noastră



Trei ani de luptă

Se împlinesc acum trei ani, de când *Țara Noastră* continuând firul programatic al unor credințe de demult, își face apariția în forma ei actuală.

Pentru presa comercială un asemenea răstimp nu trage mult în cumpănă. Slujnică bine hrănită a capitalului fără țară, plină de tranzații materiale și morale, această speță vulgară a hârtiei tipărite își interpretează cu totul altfel longevitatea. Intreținută din buzunarul patronului interesat sau speculând nepriceperea cetitorilor, ea cade în zona afacerilor și poate merge înainte cu anii fără alte rezoane de existență decât cele negustorești. Rostul unei tribune de idei însă e de altă esență. Aici se pun la bătaie frământări adânci și fiecare pagină poartă semnul unor convingeri. Aici e sbuciumul onest în slujba unui principiu de viață, picătura de energie cheltuită de dragul deaproapelei. Recunoaștem că astfel de îndeletniciri, care odinioară erau destul de frecvente la conducătorii obștești, astăzi iau aiere aproape donchișotești și constituie la noi un anahronism. Tocmai de-aceia, faptul că trei ani încheiați un mănunchiu de oameni am putut consecvent să propagăm un crez, devine un prilej de cercetare a conștiinței proprii și a împrejurărilor din jurul nostru.

Gândul inițial care a hotărât reînvierea acestui organ de propagandă a fost realizarea cât mai grabnică a unității sufletești în țara nouă.

Războiul în care ne-a aruncat instinctul de viață al neamului ne-a dat unitatea politică, rămânând ca în acest cadru vremea să desăvârșească procesul de închegare interioară. Cumpănind situația din fața noastră, ne-am dat seama că pentru o asemenea operă se cer eforturi mari și neîntârziate. Judecând compoziția României unite în temeiul aceleiași plămădeli etnice, am înțeles dela început starea de

mozaic sufletesc în care se găsește clasa noastră conducătoare din diferitele provincii. Ne-am dat seama că trebuie să lichidăm, pe lângă moștenirea dispartată a patru regimuri de stat deosebite, și influența culturală a patru civilizații fără puncte de înrudire, care și-au dat întâlnire pe pământul nostru. Am remarcat din primele momente că străduințele de cohesiune sunt îngreunate de sguduirile vulcanice pe urma cărora ne e dat să trăim astăzi. Punând, deci, toate argumentele în balanța unei judecăți obiective, ne-am zis că ziua de odihnă e departe încă și mobilizarea morală a elementelor conștiente se impune.

Programul ce-am lansat și dela care nu ne-am abătut niciodată a fost un *naționalism integral*, ca supremă justificare de existență a statului înfăptuit prin atâtea jertfe. Călăuziți de această dogmă am combătut firește cu asprimea cuvenită ori-ce curent ostil. Am dat lupte în numele unor idei, dincolo de bariera îndatoririlor de partid, împinși de-acea libertate de gândire care constituie poate singura mândrie a sbuciumării noastre de pân' acum. Nu regretăm acești ani plini de adversitate, fiindcă credem în biruința unor orientări normale, care nu peste mult vor deveni un patrimoniu al tuturor. Și până astăzi putem înregistra o limpezire de orizont. Că am strivit de pildă regionalismul ca doctrină politică, atrăgându-ne dușmăni acerbe și uri nesăbuite din partea unor întârziți? Triumful ne-a fost deplin și satisfacția completă. Că ne-am ridicat împotriva valului de străini exploataitori, preconizând o acțiune de apărare națională? Dar cine e astăzi omul cinstit care să nu observe că strigătul lansat de noi a avut răsunet și că generația mai nouă de intelectuali e mult mai susceptibilă la aceste probleme decât pensionarii înăcriți ai trecutului? Am îndrăznit să examinăm deaproape gazetăria parazitară, înlăturând sfiata consacrată a oamenilor politici, prizonieri ai presei, și lumea ne-a aplaudat, ori-câte injurii ni s'au aruncat în cale de către micii condotieri ai tiparului.

Astfel, săptămână cu săptămână, caietele noastre albastre purtând pecetea credinței și-au făcut loc pe arenă, răspândind în jurul lor o atmosferă de sinceritate neobișnuită. Tonul răspicat ferit de trivialitate nu ne-a părăsit nici în chestiunile în care politicianismul circumspect a avut atitudini de struț. Noi n'am urmat această rețetă rentabilă pentru bucătărie, dimpotrivă am ieșit la larg și-am vorbit deschis cetitorilor. Fie-că am apărat astfel mișcarea patriotică a studenților determinată de curate impulsuri tinerești, fie-că am detestat z'g-zagurile din conduita unor idoli căzuți ca d. N. Iorga, sau am disecat lozincile demagogilor, totdeauna am rămas cu mulțumirea de-a fi spus ce aveam pe suflet, fără reticențe meschine și fără șurubări interesate.

De-aceia, trei ani de luptă pentru noi sunt trei ani de spovedanie publică.

Suntem prea tineri ca această îndrăzneală să nu ne povățuiască și mai departe, — și suntem prea bătrâni ca o muncă ce ne-am impus s'o părăsim înainte de a fi ajuns toate țintele.

Mergem înainte, deci! Prieteni și dușmani, vă zicem tuturor: la revedere !

OCTAVIAN GOGA



Din „Faust“ de Goethe

PROLOG ÎN CER

Domnul, Cetele cerești, apoi Mefistofel

Cei trei arhangheli se arată

Rafail

Cântarea soarele-și rostește
În corul sferelor surori,
Cu mers de trăznet și-'mplinește
O cale-umblată-atâtea ori.
Deși ni-i taina lui ascunsă,
Puteri dă îngerilor tăi;
Alcătuirea nepătrunsă
Măreață-i ca și'n ziua 'ntăi.

Gavril

Și'n repeziri neînțelese
Se 'nvârte-a globului splendoare ;
Lumină ca din raiu se țese
Cu nopțile 'nfiorătoare ;
Vuieste spumegândă marea
Prăpăstii desvălind, adânci,
Și duce-urmându-și alergarea
Pământu'n goană, mări și stânci.

Mihail

Și se deslănțuie furtuna,
Din mare'n țărnm, din țărnm în mări,
Vijelios se 'mbină 'ntr'una
Și dă năvală 'n depărtări.
S'aprint mâniile păgâne
Drum trăznetului desplicând ;
Dar solii tăi slăvesc, Stăpâne,
Al zilei tale farmec blând.

Mefistofel

Fiindcă, Doamne, te milostivești
Să cercetezi pe-acea ce mai este,
Și pururi drag ți-a fost să mă întâlnești,

Mai vezi dar și prin cetele aceste.
Mă iartă, — meșter nu-s în vorbă mare, —
Aceștia toți de-ocară m'au lăsat,
Ai râde însuș tu de-așa 'ncercare,
Dacă de răs nu te-ai fi desvâfat.
De soare, lumi, nu știu ce fel se cântă,
Dar oamenii-i privesc cum se frământă.
Al lumii zeilor, mereu pe-aceleași căi,
E minunat și azi ca'n ziua cea dintâi.
Poate-ar putea mai bine să trăiască
De nu îi dăruiai din raza ta cerească;
El minte-i zice, dar o folosește
Ca să trăiască mai dobitocește.

Domnul

Și altceva să-mi spui nu mai găsești?
Vii vecinic numai tot să ponegrești?
Nimic n'ai mai aflat pe voia ta?

Mefistofel

Nu, Doamne! Omul 'ncepe-a mă'ntrista.
Stau toate pe pământ așa de rău,
Că nu mă 'ndemn să-l mai răpui și eu.

Domnul

Cunoști pe Faust?

Mefistofel

Pe doctor?

Domnul

Sluga mea!

Mefistofel

Dacă-i așa, ciudat te mai slujește,
Nu bea, nici nu mănâncă omenește.
Îl poartă 'nfierbântarea'n depărtări;
Că e zmintit, de jumătate-o știe:
Pământul el cere desfătări,
Și cea mai mândră stea de pe tărie;
Departe ce-i, și ce 'n apropieri
Nu-i stâmpăr'a dorinței vijelie.

Domnul

Deși în rătăcire-și poartă-amarul,
Curând îl voi aduce la lumină.
Dac'a dat frunza, știe grădinarul
Ce flori și roade 'n urmă o să vină.

Mefistofel

Pe ce te prinzi, că 'n forța mea deplină

Și p'ăsta-l iau de mi-se 'ngăduiește
Pe calea mea să-l ispitesc să vină.

Domnul

Cât timp e viu, nimic nu te oprește
Să 'ncerci să-i schimbi dar pasul sorții.
Greșește omul cât timp năzuește.

Mefistofel

Îți mulțumesc, căci nu-mi plac morții,
Nu vreau să am cu ei a face.
Obrazul fraged, plin, acela-mi place.
Cadavrul nu mă 'mbie cu nimica,
Eu sunt ca și cu șoarecii, pisica.

Domnul

Deci, fie! Iată, poți să te apuci
Să zmulgi ăst suflet dela obârșie,
Și dacă poți să-l prinzi și să-i aduci
Pe calea ta de josnicie.
Dar rușinat să-mi stai de-o trebur
Să recunoști: Om bun, și orbecând
Drumul cel drept tot știe a-l găsi.

Mefistofel

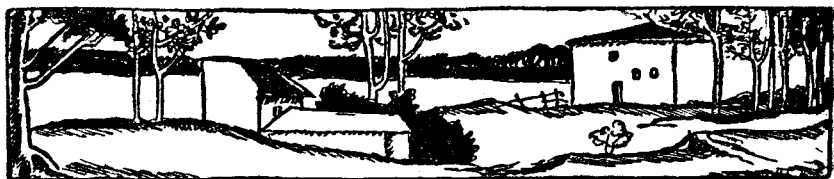
Prea bine! numa-l pierde iar curând.
De rămășag nu mă 'ngrijesc nici când.
Dar dac'oi împlini ce am în gând,
Să-mi dai voe să triumfiez și eu.
Ca pe faimosul șarpe, vărul meu,
Praf am să-l văd, cu poftă chiar, mâncând.

Domnul

Să mergi ori unde-ai voia mea întregă;
Pe cei ca tine nu port nici o ură,
Din toate spiritele care neagă,
Vicleanul îl suport mai cu măsură.
În brațul lenii oamenii s'aruncă
Prea bucuros, și nici o râvnă n'au;
De-aceea soț îmi place să le dau
Pe Diavolul, să-i zgândăre la muncă.
Dar voi, ai Cerului copii adevărați,
De ce-i frumos și viu vă bucurați!
Eterna vie forță creatoare
Să vă cuprindă 'n brațele iubirii,
Și ce plutește 'n forme schimbătoare
Să prindeți tare 'n cadrele gândirii.

(Cerul se închide. Arhanghelii se risipesc)

Traducere de ION GORUN



Cum facem educația maselor

Sufragiul universal, care a venit să înlocuiască deunăzi vechiul regim al colegiilor restrânse, a fost acordat pentru mai multe motive.

Mai întâiu pentru a se face un act de dreptate atâtor oameni cari nu aveau nici un cuvânt la guvernarea țării, deși o apăraseră cu sângele lor în vremuri de cumpănă și-o întrețineau cu munca lor roditoare în toate vremurile. Acordarea dreptului de vot a fost o reformă *paralelă* cu împroprietărirea, isvorând din aceeași atmosferă morală.

Pe lângă această cauză capitală — suficientă singură pentru a se trece cu vederea argumentele contrare, oricât temei ar fi avut — s'a mai așteptat dela această reformă și alte rezultate binefăcătoare. Așa s'a nădăjduit că va înceta coruperea alegătorilor, care înflorea în vremea colegiilor restrânse tocmai fiindcă alegătorii erau puțin numeroși. O operație, care se putea face cu ușurință față de câte-va sute de oameni, devenea — pare-se — imposibilă, când votanții se numără cu zecile de mii.

În sfârșit, s'a mai crezut că sufragiul universal va ajunge un instrument de educație politică a maselor. Oamenii politici erau acum nevoiți să descindă în mijlocul mulțimilor neștiutoare, și, solicitându-le încrederea, să le explice problemele politice precum și cele mai potrivite mijloace de a le rezolvi.

Intrucât privește întâiul mctiv arătat — chestia de dreptate — reforma electorală constituie *prin ea însăși* un progres față de trecut, progres temperat de sigur prin aplicarea nesinceră a legii, prin stânjenirea libertății de votare și mai ales — lucru petrecut din nefericire — prin acea violare a urnelor, care va decerna o tristă celebritate guvernului actual.

Subt raportul coruperii alegătorilor s'a făcut deasemeni un progres, prin aceia că a dispărut plățirea individuală a voturilor, — oribilă rușine a vechiului regim. Totuș, subt formă de chiulhanuri colective — dosite uneori subt etichete de nunți, botezuri, cumetrii, — coruperea tot a rămas în ființă, și de sigur reclamă chiar mai multă risipă de parale ca în vremea colegiilor restrânse.

Cum stăm acum cu educația maselor?

Orice om onest va trebui să mărturisească adevărul: anume că *nu s'a făcut nici un progres*, afară doar dacă zăpăceala sceptică a țărănilor o poate cineva socoti preferabilă ignoranței care exista mai înainte.

Cauzele pentru care inițierea politică a maselor n'a făcut nici un pas mai departe nu sunt greu de deslușit.

E un lucru cunoscut în pedagogie — și trebuie să pomenim de această disciplină când este vorba de educație — că pe începători nu trebuie să-i bagi în *controversă*. Acestea rămân să se înfățișeze mai târziu, după ce s'a dobândit o primă orientare generală în problemele respective. Ori, forma în care se face educația politică a maselor este tocmai aceea a unei aprige controversă între diferitele partide, care susțin dinaintea lor alt punct de vedere fiecare, silindu-se să dărâme afirmațiile adversarului odată cu valoarea lui personală. Prin aceasta, în loc să se simplifice lucrurile — așa după cum trebuie la prima lor învățare — se complică până la proporțiile unui haos adevărat. Neapărat că dacă nu în toate, dar în multe din chestiile politice s'ar putea perfect să se acorde chiar oameni cari aparțin la partide deosebite. Dar în drumul unui astfel de acord — în orice caz al exprimării lui fățișe — stă teribila concurență a partidelor, care vor să atragă, fiecare pentru sine; favoarea alegătorilor.

Această concurență mai produce încă o consecință, piedică și mai uriașă pentru educația maselor. Profesorii politici ai alegătorilor *sunt dependenți de elevii lor*. Ei nu sunt liberi să propue ce trebuie, ci acela ce place auditorului. Ar trebui ca cineva să aibă o conștiință foarte înaltă a menirii sale și să nu fie omul care se obosește prea repede, pentru a-și risca înstreinarea simpatiilor spunând lucrurile așa cum sunt, împrăștiind lumina cât de supărătoare a adevărului.

În recenta campanie electorală pentru Camerele agricole, cutrerând numeroase comune, mi-am dat seama, după cele constatate la fața locului, cât de puțin preocupată fusese propaganda partidelor de a lumina conștiințele încă plâpânde, și cât de exclusiv urmărise „să cânte în struna alegătorilor“.

Aleg două exemple limpezi din foarte bogata colecție pe care am recoltat-o.

Așa de pildă, nimeni nu se încercase să lămurească pe țărani în chestia calendarului cel nou, ba unii își luaseră angajamentul — *pentru a fi pe plac țărăniei* — că vor lupta pentru reinstalarea calendarului cel vechiu. Și acestea toate numai și numai pentru că la țară oamenii sunt atașați de vechea rânduială a sărbătorilor și n'au parvenit să deslipească în conștiința lor tradiționalistă, valoarea preceptelor creștine de-o anume dată a Sfântului Ilie sau a Sfintei Paraschiva. Peste tot, atunci când prejudecata ignoranței științifice se arătase pe buzele cuiva, susținută de aprobarea celorlalți, propagandiștii — oameni grăbiți pe care îi aștepta altă comună și oameni totodată circumspecți — luând un aer de convingere adâncă, spususeră: „Da!.. Da!.. aveți dreptate, rău s'a făcut și... vom îndrepta“.

Alt exemplu. Țăranii sunt foarte amărăți de creșterea birurilor, pe care a adus-o în chip considerabil anii de după război. Recunosc fără înconjur că sistemul nostru de impozite nu este ireproșabil, și că nu este mai nici unul care să nu merite critici serioase. De aici însă este o bună distanță până la ideea care alintă sufletul mulțumii ignorante, că s'ar putea reveni la vechile prețuri pentru ceiace țăranul plătește, rămânând bine înțelese mai departe prețurile actuale pentru aceeace țăranul vinde. Dar cine a stat să explice această corelație fatală între costul tuturor lucrurilor, cine a stat să lămurească imposibilitatea să plătești 10 lei biletul de cale ferată pentru o sută de kilometri depărtare și să încasezi de zece ori pe-atâta pentru cine știe ce pasăre domestică?

Autorul acestor rânduri are conștiința împăcată de-a nu fi alimentat cu nimica — ori care vor fi fost interesele momentane ale politicii — astfel de prejudecăți și de erori, care mențin o ignoranță regretabilă și poate chiar periculoasă. Totuș situația este prea serioasă pentru ca să subliniez o singularizare, care sunt convins că s'a mai produs pe ici pe colo, dar care se pierde copleșită în noianul procedurilor generale. De aceea, constituindu-mă solidar cu toată generația, voi spune — fără nici o nuanță de izolare: — „Nu ne facem datoria, suntem vinovați!”

Dacă toți acei cari ne amestecăm în viața politică am lăsa să ni se prelingă în suflet o rază mai idealistă — și' fiecare din noi putem găsi o astfel de lumină în adâncurile ființei noastre — am uita o clipă interesele de gașcă și ne-am devota cu dragoste răspândirii adevărului în acele conștiințe pe care împrejurările nu le-au ajutat a se limpezi. Este o profundă greșală să te asociezi cu ignoranța pentru triumful năzuințelor tale, — fie dănele foarte onorabile. Ignoranța este un aliat primejdios, chiar dacă o clipă îți asigură izbânda. Din acelaș întuneric, la adăpostul căruia te strecoari astăzi cu succes, pot eși mâine strigoi care să te înghețe neputincios pe loc. Nu este bine să spunem oamenilor numai aceia ce le convine și să le încurajăm rătăcirile, pentru a le fi pe plac. Pentru o efemeră biruință asupra unui adversar politic să nu întărești erori de cugetare cu autoritatea ta de om mai învățat! Și n'am citat poate chiar din exemplele cele mai grave în rândurile de mai sus. E teribil să mă gândesc că în provinciile alipite — din acelaș sistem de-a se cânta în strună — adesea se dă din cap cu complezență atunci când vre-un desmetic strigă din public: „Mai bucuroși eram sub stăpânirea streină!”

Firește, adevărul dispune de o putere lăuntrică, care îl face să triumfe până la urmă, chiar dacă nimeni nu pune umărul cu pasiunea care s'ar cuveni. Educația politică a maselor tot se va face până într'o zi, timpul, cu experiențele pe care le adună, fiind el însuș mare educator. Dar rolul oamenilor cu carte și lumină ar fi să scurteze acest timp de turburată ucenicie. Cu o zi măcar și tot este de folos. Fiindcă într'o singură zi se pot întâmpla lucruri mari câte-odată; și altfel se întâmplă când în suflete este neștiință și întuneric, astfel când s'a pogrât lumina...

I. PETROVICI



Monumentul lui Mihail Eminescu

— Cuvântare rostită la Săn Nicolaul Mare —

Cea mai curată sărbătoare se desfășură astăzi sub ochii noștri: Pentru întâiaoară într'un petec de pământ românesc desrobotit cade vâlul de pe chipul de bronz al lui Eminescu. În zilele noastre de preocupări materiale, când după sângele scurs în tranșee o sete de viață păgână alungă cugetele din sferele abstracțiunii, dvoastră, un colț de popor din Banat v'ați ridicat pe aripile poeziei. Când alții aleargă după zgomotul zarafilor, dvoastră vă cereți în tăcerea unui templu, când alții se lasă răpiți de valul bucuriilor deșerte, dvoastră zidiți un altar.

Am căutat să desleg în mintea mea rostul tainei: de ce anume prima consacrare populară de acest fel o dă lui Eminescu tocmai Banatul? De ce tocmai aici la graniță, în fața unei scoli rurale din Săn Nicolaul Mare răsare fruntea boltită a maestrului? De ce preoți și învățători și cete de țărani învâliți în înfiorare mistică v'ați adunat cu toții să vă plecați genunchii? Cred că vă înțeleg, și pot da răspunsul. Mai întâi, Banatul e țara simțământului artistic, unde cântecul e la el acasă și unde un suflet cald palpită la toate atingerile, ca o minunată harfă. Al doilea, conștiința voastră națională, conștiința propriei valori și-a diferențierii de alte neamuri, tresare mai vie cu sbucniri de fiecare clipă. Ș'al treilea, bănațeni, la praznicul libertății voi sunteți singurii care n'ați venit cu toții, în inimă v'au rămas încă strigăte care dor, chemări tulburătoare... Din acest vălmășag de simțiri, din dragostea pentru cântec, din mândria de rasă și din protestarea unui drept știrbit, ați înălțat acest semn de proslăvire. V'a trebuit un poet, care să vă sguđuie și să vă alinte, un cântăreț și un animator pentru ziua de mâine.

L'ați ales pe Eminescu și-ați fost pricepuți în alegere. Omagiul pe care i-l aduceți vă face cinste, fiindcă dovediți o înaltă înțelegere

a culmilor de pe care vorbește gândirea noastră. Eminescu este și rămâne cea mai strălucită incarnație a geniului românesc. Vremea de astăzi cu toate izbânzile ei îi aparține. A biruit crezul lui. Tot viforul de dărâmare și tot avântul de reclădire țâșnește din fulgerele lui. Prin scrisul lui Eminescu a cerut cuvânt ideea integralității naționale cu toate atributele ei logice. Din zilele de adolescent cu o precocitate uimitoare, fiul căminarului de la Botoșani s'a îndrumat spre acest ideal, căruia mai târziu i-a dat o superioară justificare teoretică. Unitatea literară ca o formulă pregătitoare a unității politice, iată lozinca la care s'a îndrumat el, căreia dela început i-a jertfit ritmul măreț al unei creațiuni fără precedent încă în anele noastre. Din primele zile, elevul lui Aron Pumnul pornit în pribegie a simțit chemările întregului sol românesc, prins atunci sub atâtea stăpâniri vitregi. A plecat să-l cunoască și pretutindeni a pus urechea să-l audă. Limba lui literară, într'o vreme când grămăticii de tot soiul o drămuiau cu erezii savante, se adapă din moștenirea „veche și înțeleaptă“ a tuturor. Un proverb din munții Moldovei, o glumă de pe Târnava, o frază euristică din Gorj, toate își dau întâlnire în atelierul lui Eminescu, ca să închege patrimoniul unității. El a fixat mai întâi și de-un caracter definitiv tablele legii în graiul nostru. Nu e însă numai codificatorul limbii literare. Eminescu e mai mult: e părintea ideologiei naționale moderne în evoluția noastră. E cel dintâi român al cărui creștet primește binecuvântarea din cer, dar ale cărui picioare sunt înfipte până 'n glesne în pământul strămoșesc. Mai mult ca oricare altul, el a crezut în neam, l-a simțit în adâncime, l-a înțeles în misiunea lui istorică. Veacurile l-au strigat de departe, dincolo de „scripturile bătrâne“, i s'a mărturisit misterul traco-roman al începutului, i-a strălucit epopeia dela o mie patrusute, și l-au durut toate chinurile facerii de astăzi. Cetiți „doina“ lui, cântecul năzuințelor noastre eterne: e cea mai categorică evanghelie politică a românismului. Pentrucă politica națională întemeiată pe puritatea de sânge și pe încercuirea în tradițiunile noastre seculare ca și pe excluderea străinului exploatator, n'a avut un mai luminos doctrinar, decât pe poetul „Luceafărului“. Oricât ar fi dispuse mințile simpliste să creadă că jocul realităților scapă artistului și că înregistrarea cu precizie a necesităților naționale e numai apanajul politicianilor profesioniști, adevărul e altul. Eminescu, poetul, e cel mai echilibrat creier politic al României în creștere. Cetiți articolele lui și veți vedea că stați în fața unor axiome de valoare permanentă. Ele pot fi invocate la tot pasul ca un îndreptar de pedagogie națională.

Deaceia ați avut o intuiție fericită, când vi l-ați decretat ca paznic suprem al sufletelor voastre și l-ați turnat în bronz. În vremea asta de plămădeală, când țara e înconjurată de frământări vulcanice, când dușmăni văzute și nevăzute se plimbă sub ochii noștri alături cu învălmășala atâtor nepricepuți, când piroane străine ni se bat în carne și mulți venetici se împart încă pe cămașa acestui biet popor, dvoastră, adunați-vă la poalele acestui monument și primiți sfatul din îndrumările lui.

Eminescu vă va răsplăti. Din el vă veți împărtăși cu acea dragoste de țară care e temelia tuturor căminurilor bine așezate. Veți avea dela el poruncile de toate zilele, veți ști cum să afirmați existența voastră de avangardă a românismului. O graniță se păzește sau cu un corp de armată sau cu statuia unui poet legată de inimile tuturor. Ați ales pe cea mai tare, ați ales pe poet cum v'au povățuit impulsurile firii unui popor de artiști. Lăsați-mă să vă mulțumesc, având acest drept printr'un sbucium îndelung pe urmele învățătorului. În ziua când și la Nistru, acolo în Basarabia, se va ridica din obolul mulțimei anonime un altar la fel, în ziua aceea statul românesc a primit consacarea eternității, și a ajuns așa cum l'a visat el, puternic și nedespărțit deapururi, — dela Nistru pân' la Tisa.

OCTAVIAN GOGA





Aspectele problemei sociale la noi

Era la începutul anului 1920. De-abea încetase zăngănitul armelor, de-abea dușmanul din afară era răpus și la orizont apăruse un alt nor amenințător al liniștii noastre. O parte a muncitorimei, condusă de „tovarăși“ cari urmăreau alte scopuri, lasă la o parte uneltele pentru ca la umbra drapelului roșu să facă manifestațiuni din ce în ce mai frecvente, din ce în ce mai amenințătoare. „Cascada producției“ își nuanța preluđu.

Privind acea mulțime care se mișca neconținut mai ales pe străzile Bucureștilor, mă gândeam la adnotarea unui ziar, care redând imaginea Rusiei privind o atare manifestație, spunea: *Așa de mulți tovarăși și așa de puțini prieteni!*

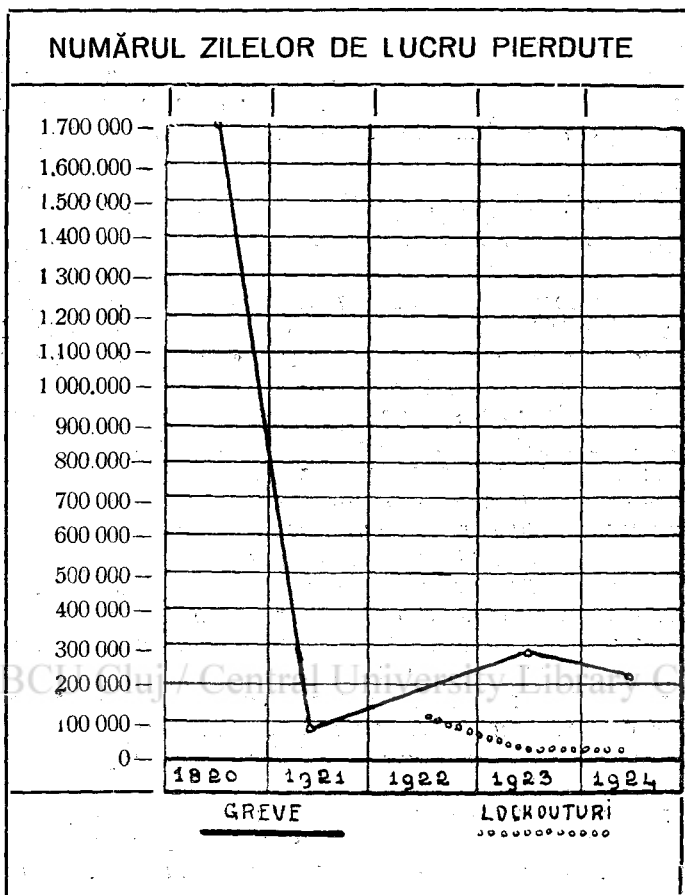
Ziarele nu apăreau. Exista la București un mic buletin, care rezuma întreaga presă românească.

Zilele pierdute în anul 1920 au fost 1.700.000, *un milion șapte sute de mii*. Primul lucru care s'a impus guvernării de atunci, ca un imperativ categoric al salvării sacrificiilor făcute de țară, era: *reglementarea conflictelor de muncă*. Admițându-se principiul *conciliațiunii* și al *arbitrajului* obligator, s'a ajuns ca numai în câte-va luni grevele să scadă în mod simțitor, astfel că anul 1921 ne arată mai puțin de *o sută de mii zile pierdute*.

Direcția de studii din ministerul Muncii publică în lucrarea *Conflicte colective de muncă: 1924*, datele statistice cu privire la greve. Nu reproduc decât graficul care urmează, din care reese atât de convingător rezultatul legii din 1920*).

Deși legiferarea *Contractului de muncă* nu era încă realizată, totuș pe baza legii grevelor a început încheierea *contractelor colective* prin aplicațiunea principiilor din legea conflictelor de muncă. În întreprinderile noastre miniere, metalurgice, industriale, tipografice, industriile transportului, etc, s'au încheiat contracte colective reglementând salarizarea și condițiile de muncă.

*) Cetitorul găsește acest grafic în pagina următoare.



Nimic însă nu se poate face temeinic fără ca *Sindicatul profesional* să fie așezate pe o bază sănătoasă. Legea din 1921 realiza acest deziderat al muncitorimei. *Sindicatul și Uniunile* au început a se constitui. Funcționarea lor dădea rezultate îmbucurătoare, iar instituțiile de cultură care răsăreau pe urma unei vieți sindicale sănătoase dădeau cele mai bune nădejdi pentru viitor.

A trebuit ca anul trecut să vină dispozițiunile legii *persoanelor morale* pentru ca avântul sindical să fie sugrumat.

Mișcarea de înălțare a muncitorimei nu se putea realiza temeinic fără organizarea a *invățământului muncitoresc*. Școlile de adulți, școli de ucenici, căminurile de ucenici, bibliotecile erau menite ca să îndrumeze muncitorimea noastră pe fagășul sănătos al dezvoltării ei și atunci s'au pus bazele la vre-o 160 de școli de acest gen și la 60 de biblioteci populare care au funcționat în anii 1920 și 1921. Din statisticele

ministerului pe 1923—1924 rezultă că sunt actualmente circa 200 de școli de adulți și ucenici.

Dacă ar fi și un grafic al învățământului muncitoresc, am putea pune față'n față cele două rezultate. *Linia descrescândă a grevelor și linia crescândă a învățământului muncitoresc.* Iată bilanțul anilor 1920 și 1921.

Un ajutor simțitor în drenarea cererilor și ofertelor de muncă a fost dat prin *legea plasării*. Pe tot întinsul țării funcționează astăzi aceste birouri înlesnind în mod gratuit muncitorimei noastre puțința de activitate și procurând industriei brațele de care are nevoie.

Problema *locuințelor, cooperația, organizările de asigurare a celor căzuți pe câmpul de muncă, a spitalelor și dispensariilor, întinderea acestor organizațiuni pretutindeni în România-Mărită, arată complecta solitudine pentru clasele lucrătoare.*

Creierea *asistenței sociale* era necesitatea inexorabilă a vremurilor de după războiu, După cum spune Humphry Ward despre efectele războiului: Spiritul omenesc oscilează între două impresiuni; de-o parte oroarea carnajului războiului, de cealaltă parte puterea științei și *energia măreață a carității omenesci.*

Coloniile de muncă, institutele de reeducare, orfelinele și căminurile cu care țara e brăzdată sunt rezultatele năzuinței de a veni în ajutorul celor ce au suferit din cauza războiului.

Desigur că mai este încă mult de făcut în domeniul acesta, căci și în direcțiunea aceasta este ca și în câmpul științelor, cu cât știi mai mult cu atât vezi cât mai ai de știut.

Dela *organizarea internațională a muncii*, care prin înfăptuirea Biuroului internațional al Muncii a făcut pași gigantici în opera de justiție socială se așteaptă mult. Vizitând această mare operă de îndrumare a viitorului, un autor spunea :

„Spectacolul la care oamenii din secolul I iu au asistat în domeniul religiei cu venirea creștinismului, îl avem sub ochi în domeniul social cu nașterea și dezvoltarea Societății Națiunilor și Biuroului internațional al Muncii“.

N'am făcut decât să schițez aspectele problemelor sociale dela noi. Sunt fericit că printre norii deși ai materialismului au putut să străbată razele nădejdei unei umanități mai bune și mai drepte.

Ca generațiunea noastră să asigure triumful acestor idei e nevoie de ajutorul forțelor psihice pe care sociologul le numește *conștiința colectivă*. Să ne dăm osteneala de a forma tulpinele maselor muncitorești. Lumina soarelui și roua dimineții cad deopotrivă și deasupra florilor și deasupra buruienilor. Depinde de tulpina care distilează în parfumuri suave sau ucigătoare atmosfera egală pentru toate plantele. Legile, moralele și religiile sunt deopotrivă pentru toată lumea, depinde de sufletul care le distilează. El poate da sau splendori înălțătoare pentru lume sau decăderi periculoase. În îndărătnicia mea păstrez ca și Octave Mirbeau nădejdea unei omeniri mai bune.

Noi ceice facem politică suntem, cum spune Louis Barthou, oameni care aparținem tutului. Suntem neconțentit supuși controlului și

criticei severe. Suntem responsabili nu numai de ceea ce facem și de ceea ce spunem; abținerile ne obligă în aceeași măsură ca și acțiunile noastre. Vor judeca cei ce vor ceti aceste reflecțiuni asupra problemei sociale la noi, ceea ce s'a făcut, cum s'a făcut și ceea ce nu s'a făcut încă.

* * *

Vorbind de viața lui Michel Angelo, Romain Rolland spunea: „Sufletele mari sunt ca piscurile înalte. Vântul le bate, norii le învăluie, dar acolo respiri mai bine și mai intens ca altunde. Acolo aerul are o puritate care spală inima de necurătențiile ei și când norii se îndepărtează piscurile domină geniul omenesc“.

„Nu pretind, adaugă Rolland, ca omul să locuiască pe aceste vârfuri, dar odată pe an să se înalțe în pelerinaj. Să reînnoiască acolo aerul plămânilor și sângele vinelor sale. Acolo se va simți mai aproape de etern. Se va scobori apoi pe câmpia vieții cu inima întărită pentru lupta de toate zilele“.

Gimnastica preconizată de marele autor al lui Jean Christophe se aplică nu numai la genii. Se poate aplica și la probleme. Azi, lăsam pentru o clipă lupta de toate zilele, plină de atâtea greutăți, și ne înălțăm gândul la studiul problemelor sociale pentruca văzând complexitatea și nevoia lor să căpătăm reconfortante în cruciada pe care o ducem cu un singur gând: *înălțarea materială și morală a poporului.*

GR. TRANCU-IAȘI

fost ministru al Muncii și Ocrotirilor sociale



MINIATURI

DIMINEAȚĂ

Pe uliți dau năvală zorii albi,
Căsuțele deschid ferestre mici,
Adună drumul luncii boi codalbi,
Și strășinile — alungă rândunici.
Din lanuri soarele o să răsară
Răcoarea s'o culeagă de pe foi,
Și numai rana gândului amară
O va lăsa să lăcrimeze'n noi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RUGĂ

Stăpâne, slăvile ți le-ai deschis,
Mă 'ntrebi ce vreau, și uite eu îți cer
Să-mi fie gândul floare de calis,
Și limpezi ochii, să privesc spre cer;
Aprinde'n pieptul meu o nouă stea
Ca să mă ardă, bulgăre de foc,
Și-o mână dă-mi, s'o țin în mâna mea,
Ca pe-un buchet sfințit de busuioc.

INOPTARE

Amurgul risipește svon de clopot
Și clatină grădinilor foi sfinte,
Se schimbă vorba noastră 'n tainic șopot
Și tu, strângându-mi mânilor, cuminte,
Mi-arăți cum seara, — pasăre măiastră, —
Bătându-și aripile moi pe-aproape
Indeamnă ziua naltă și albastră
În crângurile negre să se 'ngroape.

ZAHARIA STANCU



Substratul economic al intelectualității noastre

Pe la mijlocul veacului al nouăsprezecelea trăia în răsăritul Europei un neam împărțit între patru stăpâniri străine.

Dar, în timp de o jumătate de veac, acest neam a reușit să se unească și să se emancipeze, întâi în cadrul unui mic stat independent și apoi în acel al unei țări mari, care a cuprins toate părțile răslețe ale neamului.

Această minune au făcut-o intelectualii săi.

*

Așa se va scrie povestea noastră.

Dar când cititorul curios va întreba ce au devenit a doua zi după marea înfăptuire acești intelectuali, va afla că țara pe care gândul și pornirea lor au creat-o, nu se simțea destul de bogată ca să asigure acestor intelectuali o pâine.

*

Cum am ajuns aici? Dacă recunoștiința nu este suficientă pentru a obliga o națiune față de cei care au servit-o (dovadă soarta de azi a invalizilor de război), oare cel puțin serviciile viitoare pe care clasa intelectualilor le mai poate face neamului nu ar fi de ajuns ca să îndreptățească o altfel de grijă pentru dânsii?

Evident, noua Românie, pe cale de organizare în toate domeniile vieții sociale, are mai mult decât oricare țară nevoie de acești mecanici ai aparatului social, cari sunt intelectualii.

Nu numai tehnica funcționării normale a societății, dar însăși necesitatea, care stă mai presus de toate, a întreținerii și cultivării unui spirit național unitar într'o țară încă neconsolidată, comandă respectarea intelectualilor și asigurarea traiului lor.

De ce atunci, până azi, am făcut numai dimpotrivă?

*

Înainte de orice răspuns să lămurim noțiunile.

Dintre toate abuzurile care se fac cu cuvintele nici unul nu e mai frecvent de cât abuzul de noțiunea de intelectual.

Intelectual este și agentul de bursă, intelectual este și poetul. Sub o denumire atât de elastică încapе orice vrem să punem.

Dacă ar fi să analizăm pe intelectual sub raportul psihologiei individuale, am intra în mari controverse, și nu știm dacă am desprinde ceva clar. Un „tip intelectual“ ar fi greu de caracterizat și de definit. Iar pentru problema noastră o asemenea definiție nici n'ar avea interes.

Iată de ce, noi înțelegem să privim pe intelectual numai în raport cu funcția lui socială și națională, adică în raport cu *utilitatea* lui, concepută într'un sens superior.

Pe o asemenea bază riscăm mai puțin să ne rătăcim, și avem oricând un criteriu sigur de recunoaștere și de erarhizare a intelectualilor.

*

Într'un prim și larg înțeles al cuvântului, intelectual este oricine împlinește în cadrul social o funcțiune (principală sau ajutătoare) de organizare, de conducere și de concepție, adică o funcțiune în care efortul fizic nu are aproape nici un rol.

În acest înțeles, orașele noastre, cu excepția lucrătorilor industriali și a celorlalți oameni de muncă fizică, sunt compuse numai din intelectuali.

Comerciantul cel mai modest, care alcătuiește un plan comercial și își organizează activitatea după dânsul, împlinește o funcțiune intelectuală cu mijloace pur intelectuale. Tot așa funcționarul de birou și ofițerul, fără a mai vorbi de inginer, medic sau profesor, la cari și pregătirea și activitatea au un caracter net intelectual.

Pe toți aceștia, i-am putea numi: *intelectuali prin destinație, prin profesione*.

La aceștia capacitatea și activitatea intelectuală este un accesoriu obligatoriu funcțiunii sociale tehnice pe care o împlinesc.

*

Dar oare intelectualitatea se reduce numai la acest aspect atât de „terre-à-terre“, la aspectul profesional?

Care mai este atunci locul, în organismul național, al scriitorilor, al conducătorilor politici, al artiștilor, dacă toți trebuie să intre în tiparul profesional și să fie judecați cu măsura îngustă a profesiei?

Acestor întrebări și acestor nedumeriri le punem capăt urmărind mai departe tot metoda noastră, adică plecând tot dela funcțiunile sociale și naționale.

O națiune nu trăește numai prin funcționarea mecanică a „serviciilor“ sale sociale, adică prin desfășurarea normală a profesiunilor. Sunt funcțiuni naționale superioare, care n'au servitorii lor bine determinate și exclusivi. Este oare, de exemplu, vre-o categorie profesională anumită, însărcinată cu cultivarea ideilor morale și estetice, cu îngrijirea țelurilor naționale, cu urmărirea dreptății sociale?

De sigur că nu.

Aceste funcțiuni sociale, esențiale și primordiale, își recrutează servitorii din *voluntari* ai tuturor profesiunilor. Acești voluntari formează o a doua categorie de intelectuali, categorie superioară celei dintâi; am putea să-i numim: *intelectuali prin vocație*. Acești intelectuali sunt oamenii care pun centrul de greutate al vieții lor întregi într'o *preocupare* generală și desinteresată.

De sigur, s'ar putea pretinde că este o inversare de noțiuni, a defini intelectualitatea prin *obiectul* preocupărilor oamenilor, în loc de a o defini prin structura lor sufletească și prin calitatea cugetării lor. Adevărul este, că intelectualitatea nu se poate reduce la o analiză de *mijloace* și de *calități sufletești*.

Intre intelectualitate și obiect este o legătură strânsă.

Este intelectual, fiindcă ești preocupat și chinuit de o problemă generală și desinteresată; dela intelectualitate până la idealism nu mai e astfel decât un pas. De aceea un avocat, care rămânând în cadrul exclusiv al profesiei n'a urmărit toată viața decât să *câștige* fără să fi dat o singură contribuție științifică în specialitatea sa și fără să fi avut preocuparea problemelor publice, e mai puțin un intelectual decât un țaran bătrân, care a colecționat cimilituri și cântece dintr'un ținut întreg, pentru ca să le lase apoi în patrimoniul culturii naționale.

Acest criteriu de selecționare a intelectualilor superiori, a intelectualilor prin vocație, este într'o anumită măsură tot un criteriu utilitarist. Dar, cel puțin pentru vremea noastră și pentru nevoile generației noastre, e criteriul care se face indicat.

Într'o epocă în care e atât de mult de făcut, intelectualitatea stearpă, fără sancțiuni și fără rezultate, nu mai merită numele de intelectualitate.

Manifestarea e o condiție esențială a intelectualului; *contribuția* lui trebuie să fie semnul celdintâi, dacă nu semnul decisiv, de recunoaștere și de clasare. Ca să-l judeci pe intelectual trebuie să socotești ce a pus societatea în el — ca ani de școală, ca pregătire oferită — și ce a dat el acestei societăți în ordinea profesională, și *mai ales în rolul său de intelectual voluntar*.

Intelectualii victimele demagogiei

Fie că ne oprim la cea dintâi categorie: *intelectualii prin destinație*, fie la cea din urmă: *intelectualii prin vocație*, o constatare comună se impune.

Cadrul economic al intelectualilor în țara noastră, dela război încoaice, e *mizeria*.

Este drept că intelectualul, înfrângând legile fatalismului marxist, rămâne mai detașat decât ceilalți oameni de condițiunea economică. (Am putea zice: "cu cât ești mai intelectual, cu atât e mai detașat"). Totuși, mizeria materială ține în loc orice perfecționare în funcțiunile pur profesionale, și micșorează imens numărul și activitatea intelectualilor voluntari. În adevăr, când intelectualii sunt absorbiți de partea strict profesională a activității lor, abia remuneratoare pentru o existență mo-

destă, cum ar putea ei să mai facă și voluntariatul cel mare în serviciul intereselor generale?

Iată de ce avem azi profesori încărcăți de ore, cari nu mai citesc nici gazetele, și avocați plini de procese, cari nu se duc nici la teatru.

Pe intelectualii liber profesioniști: medici, avocați, ingineri, îi sugrumă lipsa de activitate economică și lăncezeala generală a orașelor noastre. Pe cei din serviciul statului: profesori, magistrați, militari, îi ține în amorțire și deprimare vitregia bugetară.

Nu vrem să cercetăm aci, de ce am ajuns la stagnarea economică și la sărăcia bugetară. Dar putem să ne întrebăm: *de ce, de pe urma acestor două plăgi, intelectualii trebuie să sufere mai mult decât celelalte elemente sociale?* De ce, în viața economică, un inginer să fie plătit după război aproape cât lucrătorul cu care muncește alături în aceeași fabrică? De ce, în cadrele statului, un profesor universitar începător să fie plătit cât un șofer?

Ar fi de înțeles, ca de pe urma stagnației economice să sufere și intelectualul deopotrivă cu celelalte clase sociale. O agravare *relativă* a situației intelectualilor, așa cu o vedem astăzi, este însă anormală și arată o profundă turburare în structura societății.

A cui e vina nu mai e nevoie de dovedit.

Ea e a tuturor partidelor și curentelor de stânga, care dela răzbi încoace n'au făcut decât să falsifice tablele valorilor sociale în favoarea masselor nediferențiate. Și cum intelectualii în majoritate sunt sprijinatorii stângii, se poate spune cu drept cuvânt, că ei sunt victimele propriilor lor opinii.

În toate țările, aceste tendințe de depreciere a muncii intelectuale și-au găsit protagoniști în stânga, iar la noi, cu toate că aproape n'am avut guvernări de stânga, totuși, sub presiunea aceleiași ideologii absurde, sacrificarea intelectualilor s'a făcut ca și în Apus. Și, grație teribilei depreciere a monedei noastre, mult mai grav de cât acolo.

Remediul? Dacă voim să salvăm ce se mai poate din biata intelectualitate românească, nu rămâne decât să face o politică hotărâtă de reînviere a orașelor, și în același timp să *părăsim demagogia care duce la exagerarea retribuției funcțiunilor manuale în dauna celor intelectuale.*

Printr'o tradiție de un secol, intelectualitatea s'a deprins să-și vadă mântuirea spre stânga; pe atunci stânga era burghezia, în sânul căreia intelectualitatea s'a dezvoltat așa de fericit. Azi, burghezia a rămas la dreapta, și tot acolo au rămas și interesele proprii ale intelectualității.

Dar, printr'o curioasă inerție de gândire, intelectualii au continuat să împingă spre stânga, neînțelegând că împing spre propria lor ruină.

Când vor începe oare să priceapă încotro merg?

Spre o elită națională

Am văzut cât e de tristă soarta elementelor intelectuale, care trăesc de pe urma unei profesii libere sau a unei funcțiuni de stat,

adică a acelor care sunt totdeauna intelectuali prin destinație și câte odată intelectuali prin vocație.

Cum se formează însă, și cum se întreține, contingentul intelectualilor prin vocație?

Aceștia se recrotează din orice clasă, și bineînțeles mai ales dintre intelectualii prin destinație, când două condiții sunt împlinite: o vocație interioară și o relativă bună stare materială, care îngăduie preocupările desinteresate ca o a doua profesiune. Cea dintâi e o condiție indispensabilă, cea de a doua e o condiție de mare importanță.

Când această floare a intelectualității — intelectualitatea prin vocație — reușește să ajungă la o continuitate de mai multe generații, ea formează o elită. Formarea elitei acesteia este pentru o națiune un semn de stabilitate, de vechime, de nobleță.

De altfel, sunt funcțiuni superioare sociale, cum sunt funcțiile diplomatice, care nici odată nu sunt împlinite mai bine — toutes choses égales d'ailleurs — decât când cei cari le dețin reprezintă o tradiție și o continuitate.

De ce să negăm oare acest lucru? De ce să recunoaștem, că pentru a avea un țesător excelent se cer mai multe generații de strămoși țesători buni, și să nu acordăm același lucru altor meserii mai grele și mai delicate?

Desigur, nimeni astăzi n'ar înțelege să facă din ereditate o condiție pentru anumite roluri sociale. Dar tot atât de greșit ar fi ca o națiune să desconsidere și să ignoreze capitalul național pe care îl reprezintă o adevărată elită. Or, o elită este prin excelență un produs al stabilității sociale.

Eu presupun că un număr de oameni din sânul națiunii sunt sustrași în mod total sau cel puțin parțial preocupărilor materiale, și că își fac o a doua profesiune din urmărirea unor probleme — politice sau culturale — de interes național.

Continuitatea nu este însă perfect asigurată în regimul strict profesional, în care fiecare e mărginit la beneficiul trecător al funcțiunii sale, beneficiu pe care nu îl poate transmite odată cu calitățile ereditare, urmașilor săi. Continuitatea și stabilitatea reală este dată numai de existența unei averi personale susceptibile de transmitere.

Formarea elitei intelectuale, adică a celui grup social, în care preocuparea desinteresată a problemelor de interes general devine posibilă și lesnicioasă, este astfel strâns legată de regimul burghez al proprietății. Țara care vrea să aibă o elită națională trebuie să părăsească demagogia expropriierilor fără sfârșit și tendințele nivelatorii care aduc nesiguranța oricărui fel de proprietate.

În trecutul recent, de când retragerea fanarioșilor ne-a îngăduit o oarecare stabilitate națională, noi am avut un început de elită. Marea proprietate, care ne-a dat atâția oameni, dela Cogălniceanu până la Duiliu Zamfirescu, începuse să creeze un anumit tip social, de care țara avea nevoie.

Exproprierea a tăiat firul acestei evoluții.

Noul fir, pe care vor să-l depene de acum înainte apoliști burgheziei noastre în formațiune, e încă prea subțire. În orice caz, o burghezie în curs de formațiune poate da cu greu intelectuali prin vocație. Cine în cursul vieții lui fondează o avere nu are răgazul și libertatea de spirit a unui intelectual voluntar.

Numai fiii și nepoții nouilor noștri burghezi de astăzi vor trăi într'o ambianță de liniște și desinteresare, asemănătoare aceleia pe care o dă burghezia franceză de azi, ambianță favorabilă intelectualismului desinteresat și productiv.

Și totuși, dacă dela această burghezie în formațiune nu putem aștepta să ne dea mai mulți voluntari astăzi, putem spera să ni-i ofere mâine. Iată de ce, pentru cine privește viața unei națiuni sub specia eternității, grija de formare a unei elite naționale, de ale cărei roade numai urmașii noștri se vor bucura, nu trebuie să ne părăsească nici azi.

Aceasta grijă trebuie să fie cu atât mai actuală, cu cât acum se dau marile asalturi contra principiilor de ordine și de drept, pe care se clădește azi cum s'a clădit totdeauna mărirea popoarelor.

Valul demagogiei, care a creat o viață atât de chinută și umilitoare intelectualilor de astăzi, amenință să surpe și temelia pe care se va putea clădi mâine o elită de intelectuali desinteresați și independenți, pavăză a statului și gardă a libertății de spirit, împotriva tiraniilor roșii.

MIHAIL MANOILESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj



Basarabia de ieri și Basarabia de azi

Toamna și-a împânzit răcoarea ca o suflare de gheață a apelor. Din răgila păclei se despletesc fâșii de voaluri, prelingându-se printre păduri, pe albia Nistrului, într'un leșietec miraj. Pustiitele dealuri jelesc sub lacrimile de ceară ale soarelui. În ritm ofticos, copacii își scuipează frunzele mâncate de rugină. Departe, o clopotniță înalță capul chelit de tifos; pe-o glugă de păpușoi, în fracul ei de gală, o cioară străjuește țințirumul firii.

Ca o patrule, privirea mea cercetează pădurea Trifăuțului din marginea Sorociei deasupra podului Bakirului. Acolo, pe-o stâncă dintr'un vânat și uriaș bloc, nu de mult niște elevi au descoperit, săpate adânc în piatră, cuvintele: „*Multos colonias ad urbes et agros colendes*“.

Aceste cuvinte au fost scrise în anul 273 și semnate „*Aurelian*“. Deci, acum 1652 de ani, întorcându-se din războiul avut cu regina Pamirului în Asia, străbunii noștri au sărbătorit, cu cântece și jocuri, izbânda. Oșteni victorioși de pe malul Tibrului s'au scaldat cu-alătea sute de ani în urmă în Nistrul nostru de astăzi, care parcă meditează, în mer-sul lui molcom, asupra trecutului.

Cum se îmbulzesc în cutia minții amintirile cărților citite!.. Ginererele lui Istrate Dabija Vodă, arnăutul Duca Vodă, soțul Dafnei, a zăcut în închisoarea Sorociei vârat acolo de boerul Petriceicu, un strămoș de-al lui Bogdan Petriceicu Hașdău.

În 1692, învățatul Dimitrie Cantemir ia parte la asediul Sorociei întovărășind pe tatăl său Constantin, Domnul Moldovei...

La Hotin, la Lipnic, la Tighina și Cetatea Albă, la Chilia și Ismail, în codrii Orheiului, pretutindeni țărână îngrășată cu sânge și os strămoșesc... Așa glăsuește istoria *Basarabiei de ieri*...

Boierul Scarlat Sturza, cel dintâi guvernator al Basarabiei răpitate, a plâns adânc în cancelaria gubernială din Chișinău în ziua când a auzit, că un ruginit moldovan din ținutul Cuboltei a înălțat un turn, în care să suie de câteva ori pe zi „ca să vadă Prutul“. Și lacrimile acele au fost cel mai greu protest trimis în taină împărăției moscovite.

Istoricul Manolache Drăghici descrie cu înlăcrămată obidă despre zilele răpirii Basarabiei. „Ceasurile acele au fost de plângeri

de un timp neuitat, pentrucă poporul cu câdrul, ca turmele de oi, încinsese toată marginea Prutului de la un capăt le altul, mergând și venind de prin sate și de prin târguri săptămâni încheiate, cu luare de ziua bună de la părinți, de la frați și de la rudenii, cu cari crescuse și viețuise dimpreună...”

Furându-li-se moșia, strămoșii noștri au căutat să se ’ntărească în credința, în limba și ’n legea care-i călăuzise. Pe vatra dintre Prut și Nistru au început să s’aprindă torțile culturii. Ardeleanul dela Bistrița, Gavril Bănulescu, mitropolitul Basarabiei, înființează la Chișinău „Tipografia Eparhială” și scoate la 1814 „Bucoavna Moldovenească”, la 1815 „Liturghia” și „Molevnicul”, și un șirag de alte cărți pentru întărirea credinței și preamărirea limbii moldovenești. Până și arhiepiscopul Dimitrie Sulina, deși ucrainian, ne învață graiul și continuă cărarea mitropolitului înaintaș.

Juristul Ștefan Margello, pe la 1820, tipărește o gramatică pentru moldoveni; Iacob Hâncu ajunge „adiunct profesor” de limba română la Universitatea din Petersburg, și la 1848 tipărește o creștomăție și o gramatică. Imbătat de faptele înaintașilor, Iacob Hâncu publică pagini din istoria română despre Ștefan Voevod și Mihai Viteazul. Ion Donceș scoate un „Curs primitiv de limba română”, iar Alexandru P. Hașdeu, tatăl lui Bogdan, se face cunoscut printr’un celebru discurs rostit la Hotin, tradus mai în urmă de cavalerul Stamat și publicat la 1838 la Brașov în revista lui Gheorghe Bariț „Foaia pentru minte”.

Și s’ar putea urma înlanțuirea de moldoveni cari au strădănit pentru menținerea sufletului românesc în Basarabia. Și putem scrie, că nu numai „inteligenta” de peste Prut, dar și moldoveni cu pregătiri insuficiente, sau fără de ele, au fost pionierii renașterii de la 1917. E de ajuns să pomenesc pe neîntrecutul viorist și cântăreț din gură Lemiș de la Bălți, care făcea să răsunе vаlea Răutului când cânta „Tu care ești pierdută în neagra veșnicie...” Acest trubadur îngrijorase într’atâta guvernul rusesc, încât la 1870 a fost expulzat.

Am estompat palid viața *Basarabiei culture de eri*.

Revoluția „școlarilor” de la 1905 pune în mișcare tiparul moldovenesc. Și iată o odaie tixită cu cărți, în strada lașilor din Chișinău. Acolo îl întâlneam pe poetul țăran Tudose Roman, stând veșnic în picioare în fața rafturilor pe care nu le vedea. Orb, tare în pipăit, știa fiecare carte unde se găsește. După vorbă, după mers, după cum închidea ușa, cunoștea pe fiecare. Vălmășeala din 1917 face din Tudose Roman un poet al moldovenilor.

*Voi țărani, copii ai țării,
Milioane de bărbați,
Din Hotin la malul mării
Glasul vostru ridicăți.*

Preotul Alexe Mateevici, întors de pe frotul Mărășeștilor, declamă a congresul ostașilor moldoveni din Chișinău :

*Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor, țaranii...*

În slujba acestei limbi trece Prutul un număr mare de intelectuali în 1918. La „Sfatul Țării“ din Chișinău poposesc rând pe rând : Romulus Cioflec, macedoneanul Noe, bătrânul preot bucovinean Constantin Morariu, D. Iov, blândul maior Tudor Pamfile, Apostol D. Culea, Ștefan Bălcești și alții. I. U. Soricu și Cassian R. Munteanu sunt în neastâmpăr. Inamoratul Deltei, nuvelistul Neculai Dunăreanu, lucrează la Ismail. La Bălți n'are odihnă Liviu Marian. La malul Nistrului, la Tighina, bănățeanul P. Nemoianu informează presa despre ce e peste Nistru. Trupe de teatru, societăți corale, jocuri în costume naționale, conferențieri, cursuri de adulți, — o întrecere și o febrilitate fără păreche. Nu se cunoștea o mulțumire mai mare decât a munci ogorul cultural al noiei provincii. Și nimeni nu se căina că-i istovit.

Un „parahod“ urca Nistrul în sus în vara lui 1918 ducând spre nordul Basarabiei pe inimoșii propagandiști: N. N. Beldiceanu, Nichifor Crainic, D. Iov, artistul Ion Sârbu, baritonul Gh. Văleanu, adunând ban cu ban pentru întemeierea bibliotecilor populare.

Atunci basarabienii erau însetați după graiul românesc și după cartea românească. Rădeau și plâneau de câte ori li-se citea din Ion Creangă, iar flăcăii copiau, cu litere rusești, „Amintirile“ fostului preot și le citeau la câte-o „večeră“. — *Basarabia de eri!*...

Acum când scriu, am pe masă un număr din ziarul bolșevic *Pravda*. În el este reprodus un articol scris la 2 Martie 1924. Traduc începutul : „*În călătoriile mele prin țară ori pe unde am fost am întâlnit oameni atât de amărâți de țelul de ocârmuire din România Mare, încât îmi spuneau că nu-s bucuroși de zilele pe care le trăesc, și le vine să se ducă la mormintele părinților și să le spună : sculați voi să intrăm noi în pământ, că ne-am săturat de viață.*

„*În desnădejdea lor, oamenii îmi spuneau că și-au pierdut credința în puterile neamului românesc din care se trag, și că singura nădejde de mântuire o pun în venirea bolșevicilor ruși, cari vor ști să facă dreptate...*“ Semnează: *Pan. Halippa, deputat, fost ministru al Basarabiei...*

E Basarabia de azi, cu oamenii ei...

Sorooca.

D. IOV



Situația agrară din Ardeal

— Înainte și după operațiunile agrare ale statului —

În materie agrară datele statistice dovedesc, și cifrele lămuresc. Ca să prezintăm situația agrară din Ardeal înainte și după operațiunile reformei agrare, ajunge să confruntăm datele statistice de înainte și de după aceste operațiuni. Astfel, vom avea o icoană clară a situației agrare din trecut și prezent. Noi vom face această confruntare din punct de vedere economic, apoi din punct de vedere etnografic.

Înainte de expropriere, pământul Ardealului era repartizat, din punct de vedere economic, după cum arzează:

1.	132.084	gospodării mai mici de 1 jug. cad. având o întindere totală de	40.847	jug.
2.	304.638	" delă 1—5	"	"
3.	223.874	" " 5—10	"	"
4.	182.852	" " 10—20	"	"
5.	110.049	" " 20—100	"	"
6.	3.832	" " 100—200	"	"
7.	2.368	" " 200—500	"	"
8.	1.035	" " 500—1000	"	"
9.	1.198	" " 1000 în sus	"	"
Întreaga întindere de azi a Ardealului			14.933'951	"

Admițând delimitarea consacrată de doctrina agrară în toate țările, anume că proprietatea mică e reprezentată prin gospodăriile sub 100 jug. întindere, iar proprietatea mare prin gospodăriile peste 100 jug. rămâne ca la noi gospodăriile delă punctele 1—5 să formeze proprietatea mică, iar gospodăriile delă 6—9 pe cea mare. Astfel, proprietatea mică va avea o întindere de 8.855.743 jug. ceea ce corespunde la 58,75% din toată suprafața Ardealului, socotind-o la olaltă și pe cea necultivabilă, iar proprietatea mare va avea o întindere de 6.206.744 jug. ceea ce corespunde la 41,25% din întreaga suprafață a Ardealului.

Raportul acesta de cifre dovedește, că înainte vreme centrul de gravitație a repartizării pământului cădea în favoarea proprietății mari.

Așezând față în față repartizarea pământului cu cifra populației, vom avea rezultatul următor:

Ardealul a avut înaintea operațiunilor agrare 5.208.345 locuitori, din cari: 3.316.345 români iar 1.891.933 minoritari. Din întreaga populație, sunt de profesiune agricultori 3.806.212 locuitori, ceace corespunde la circa 70% din întreaga populație. Admițând teoria, că pământul țării este binele tuturor claselor sociale și servește interesele lor în raportul cifrei lor de populație, repartizarea pământului va putea fi socotită ca potrivită, numai atunci când va fi în armonie și cu cifra populației diferitelor clase sociale. Astfel, dacă micul cultivator reprezintă 70% din populația țării, și din pământul țării i se cuvine tot 70%.

Această teorie, în trecut, n'a prea fost observată în Ardeal în ceace privește repartizarea pământului. Comparând datele de mai sus, observăm că acești 70% din totalul populației, câți erau micii cultivatori, n'au deținut decât 58,75% din pământul țării. Ei au fost deci scurtați cu 11,25% din ceace li se cuvenea în ordinea socială. Evident, atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere economic eră o necesitate să se rectifice această nedreptate și nivelarea acestei diferențe trebuia să fie scopul operațiunilor agrare din Ardeal.

Din punct de vedere național, repartizarea pământului înainte de operațiunile agrare învederează o icoană foarte tristă pentru elementul românesc. Se știe că elementul românesc, cu o populație de 3.316.345 locuitori, reprezintă 70% din întreaga populație a Ardealului. Evident, acest raport de populație trebuia să fie observat și la împărțirea pământului. Astfel, elementul românesc trebuia să fie reprezentat la toate categoriile de proprietate în raportul cifrei sale numerice. Acest lucru însă nu s'a făcut, căci politica agrară urgurească găsea de cuviință să pauperizeze pe români.

Elementul românesc a deținut din proprietatea mică o întindere de 3.448.602 jug. ceace reprezintă 37% din întreagă întindere a proprietății mici. Așa dar, elementul românesc, care reprezintă 70% din populație și căruia i se cuvenea 70% din pământ, a avut numai 37% din aceasta categorie de proprietate, deci a fost scurtat cu 33% în drepturile sale la pământ.

Minoritățile au deținut din proprietatea mică o întindere de 5.407.141 jug. ceace corespunde la 63% din întreaga întindere a proprietății mici. Așadar, minoritățile, care abia reprezintă 30% din populație și căroră li se cuvenea tot atât și din pământ, peste cele 30% ce le revenea lor au mai fost avantajate încă cu 33% la aceasta categorie de proprietate.

Elementul românesc a deținut din proprietatea mare o întindere totală de 150.067 jug. ceace corăspunde abia la 3% din întinderea proprietății mari. Evident, elementul românesc avea și aici dreptul la 70% din întinderea totală, deci a fost scurtat cu 67% din drepturile sale. În schimb, minoritățile au deținut din această categorie de proprietate o întindere de 5.876.677 jug. ceace corespunde la 97% din întreaga întindere a proprietății mari. Au fost, deci, avantajați cu 67% peste cele 30% ce li se cuvenea lor.

Nedreptatea trebuia rectificată, atât la proprietatea mică cât și la cea mare. Nivelarea diferenței de 33% la proprietatea mică și de 67% la proprietatea mare, în favoarea elementului românesc, trebuia să fie programul operațiunilor agrare ale statului în Ardeal. Spre acest scop trebuie să tindă politica agrară românească în Ardeal.

În general, reformele agrare din fiecare țară se pot realiza pe două căi, care altfel merg braț la braț, și care de multeori se întregesc. Ele sunt:

1. Operațiunile agrare ale statului. — Statul achiziționează și distribuie pământ după un anumit program. Totul se face prin organele statului, pe cale oficială.

2. Evoluția agrară. — Inițiativa particulară achiziționează și distribuie pământul. Energia vie a neamului vine deci în ajutorul intereselor naționale. Dar și statul trebuie să încurajeze și să îndrumeze evoluția națională în spre planul agrar, pe care dorește a-l realiza. Ceeace nu poate face statul, oficial, urmează să realizeze națiunea însăși, prin propriile sale puteri.

Legea agrară din Ardeal a avut în vedere ambele aceste căi pentru realizarea programului său. A subordonat însă evoluția operațiunilor de stat, și a admis-o numai în măsura în care nu alterează reușita operațiunilor de expropriere și împrumțării. Regimul actual, căruia i-a revenit executarea legii agrare, n'a înțeles să rămână în programul legii, ci s'a abătut dela el, oprind brusc orice mișcare a proprietăților, fără considerare dacă alterează ori nu reușita expropriierilor.

Operațiunile de expropriere sunt azi aproape terminate, iar cele de împrumțării sunt în curs. E de la sine înțeles, că până când aceste operațiuni nu vor fi definitiv terminate, nici datele statistice nu vor putea fi exact construite. Astfel, tot ce susținem asupra cifrelor reprezintă numai un calcul aproximativ, la fel cu acela pe care l'am făcut în raportul proiectului de lege pentru reforma agrară din Ardeal.

Datele oficiale din 15 Septembrie 1924 susțin, că până la acest termen a fost expropriată o întindere de 2.745.788. jug. Această întindere a fost expropriată dela proprietatea de peste 100 jug. cad. Astfel proprietatea mare de mai înainte a scăzut ca întindere până la 3.280.956 jug. ceeace corespunde cu 22.73% din întreaga întindere din Ardeal. Acest raport de cifre va scădea și mai mult, dacă vom lua în considerare numai terenurile cultivabile. Proprietatea mare deține azi din întinderea cultivabilă a Ardealului circa 1.295.744 jug. ceeace corespunde la circa 10% din întregul teren cultivabil al Ardealului.

În urma operațiunilor agrare ale statului, situația agrară azi este radical schimbată. Centrul de gravitație a trecut dela proprietatea mare asupra proprietății mici. Proprietatea mică deține azi o întindere de 11.601.531 jug. ceeace corespunde la 74.27% din întreaga întindere din Ardeal. În acest loc trebuie să facem o amendă onorabilă. În raportul proiectului de lege pentru reforma agrară noi am susținut, că în urma operațiunilor agrare proprietatea mică va spori până la circa 10.985.743 jug. cad. Diferența între socoteala de atunci și rezultatele de azi s'a ivit

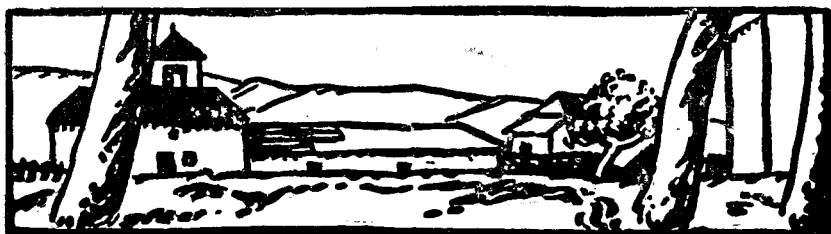
în urma felului cum s'a executat legea agrară, ceea ce n'am putut prevedea. Situația proprietății mici va fi și mai favorabilă, dacă se ia în considerare numai terenul cultivabil. În acest caz, trebuie să susținem, că 90% din pământul cultivabil al întregului Ardeal este azi în mâna proprietății mici.

Din punct de vedere economic și social, operațiunile agrare ale statului nu numai că au nivelat diferența de 11.25%, cu cât era scurtată înainte proprietatea mică, ci a trecut binișor peste cele 70% la care mici cultivatori sunt îndreptățiți.

Rămâne să lămurim acum, care este azi situația agrară din Ardeal din punct de vedere național, după ce operațiunile agrare sunt aproape terminate. În lipsa unor date exacte, la această întrebare nu se poate da un răspuns pozitiv. Nu se știe încă anume câți români au fost împrăștiți. Tot ce se știe este, că proprietatea mică românească a crescut simțitor, în vreme ce proprietatea mare românească aproape a dispărut. Azi, proprietatea mare românească nu reprezintă nici 3% din proprietatea mare rămasă în urma exproprierilor. Superficialitatea cu care a fost tratată nefericita proprietate mare românească din Ardeal va rămâne o notă tristă pentru concepția actualului regim. Prin oprirea bruscă a unei evoluții agrare naționale, proprietățile mari ungurești au rămas fixate pe loc, incontestabil reduse în urma exproprierilor, dar totuși viguros existente, pe când cele românești sunt aproape distruse.

IOAN IACOB

BCU Cluj / Central University Library Cluj



Intelectualii ardeleni după unire

Înviearea națională a nouilor provincii a zguduit din temelii colectivitatea românilor de aci. Orizontul îngădit, pe care ni-l desenează cei șapte ani de viață liberă, constituie un interval prea scurt pentru ca să putem cântări fără greș amploarea marilor schimbări. Rămâne pe seama istoriei, ca dela distanța vremii să reconstruiască ceea ce nu ne este dat nouă, celor orbiți de actualitate, să vedem limpede. Generația contemporană trebuie să se mulțumească cu constatarea rezultatului pipăibil: **Ca** frontul general politic este în deplina noastră stăpânire, că toate pozițiile dominante sunt cucerite, și asigurate. Pe frontul național nu ne mai rămâne decât să păstrăm cu sfințenie rezultatul prețios al unor eforturi de veacuri și de generații, consacrandu-ne toate puterile unei munci asidue și fără odihnă. Subt acest raport munca este întreg rostul nostru de viitor.

Dar, ca după orice bătălie mare, în dosul armatei biruitoare mai sunt multe de făcut. Terenul trebuie organizat și curățit de multe nepotriviri, naturale și artificiale, care îngreunează circulația și aprovizionarea trupelor. În dosul frontului armat, trebuie să se întindă frontul organizării multiple, al doilea element esențial al victoriilor moderne. Tot astfel, în dosul frontului nostru național trebuie neapărat să se organizeze și frontul social, a cărui importanță în timp de pace este covârșitoare. Aici lucrurile sunt mai dificile, deoarece munca singură nu mai este suficientă. Nici oastea socială nu este omogenă; unitățile ei se găsesc adesea într-o luptă din cele mai crâncene. Conducătorul conștient trebuie să observe cu încordată atenție toate tendințele divergente, atenuând pe unele și încurajând pe altele, o activitate, pe care, figurativ vorbind, am numi-o: strategia armonizării tendințelor sociale, sau, mai simplu, politică socială.

De șapte ani de zile acest din urmă front ne preocupă mai ales, dar nu pe toți cu aceeași intensitate. Unii din noi sunt mai fericiți, și anume acei cari prin menirea lor și prin forța tradiției nu au altă ambiție decât cel mult aceea a unei înaintări pe loc. Acesta este

cazul țărâniei noastre, al cărei vis suprem și de totdeauna a fost să aibă pământ și iar pământ. Ea nu s'a gândit vreodată, ca din evenimentul unirii să tragă și alte foloase. Ea nu a râvnit să stăpânească fabrici, îndeletnicire pentru care nu este pregătită, nu dorește slujbe, și nu aspiră nici la guvernarea țării. În momente decisive, ține să-și spuie cuvântul, dar lasă pe alții să acționeze. Așa a făcut și la Alba-Iulia. A votat unirea, s'a prins în horă, și a plecat acasă. De-atunci ea își vede liniștit de rosturile ei profesionale, și la zgomotoasa frământare din politica curentă privește cu nedumerire, neînțelegând: „de ce oare s'or fi certând domnii“?... Ceice susțin că pasivitatea aceasta s'ar datori inculturii, greșesc foarte mult. Ea este atitudinea calmă și firească a tuturor acelor a căror soartă este croită, și cari sunt mulțumiți și conștienți de ea. Așa a fost până acum, și bine ar fi dacă nu s'ar schimba nici în viitor.

Dar în cuprinsul Ardealului și Banatului avem și o seamă de oameni, a căror soartă nu este definitiv croită. Mai precis vorbind, nu este integral croită. Se cunoaște partea de datorii din rostul lor actual, dar continuă să întârzie codificarea drepturilor. Această categorie de români o constituie pătura noastră intelectuală, care deodată cu unirea trebuia să-și schimbe întregul ei fel de viață. Din cadre componente ale țărâniei, cum era odinioară, ea a avansat într'un strat distinct, menit să exercite suveranitatea statului român și să prepare acea pătură mijlocie, care până aici ne lipsea. Această nouă misiune a adus-o la oraș, și astfel au suferit o radicală schimbare și țelurile ei economice, politice și sociale. Intelectualii Ardealului și Banatului s'au transpus pe un nou continent social, care abia cu evenimentul unirii s'a îndurat să-i primească.

După șapte ani de stăpânire românească ni se dă trista ocazie să contatăm, că colonizarea noastră socială nu a isbutit pe deplin. Repercusiunea acestui eveniment s'a mărginit la deplasarea fizică propriu zisă, fără să fi luat amploarea cuvenită în toate ramurile vieții. Guvernarea română n'a reușit să deslușească dela început programul după care să îndrume acest strat social. Aici nu era vorba de o înaintare pe loc, ca aceea a țărânimii, ci de un progres într'un domeniu străin, cu condiții nu prea prielnice. În cadrele noii sale misluni, populația noastră urbană nu așteaptă sporirea unei gospodării existente, pe care nu o are, ci însăși crearea acesteia, în vederea căreia nu dispune de niciun razim decât acela al factorilor oficiali. Astfel, propășirea ei reclamă un program cu mult mai amplu. În afară de munca proprie, ea mai are nevoie de concursul efectiv al statului, până când se va putea consolida în noua configurație socială.

Dar concursul statului român n'a fost prea conștient și eficace. Din motive pe care aici le vom trece cu vederea, el a lăsat această populație în bătaia tuturor vânturilor politice și sociale, și nu odată stângăcia lui a mers așa de departe, încât a îngrădit și puterea ei de muncă, fără scop și fără trebuințe. Tristul rezultat este, că în loc să progresăm, facem sforțări uriașe ca să putem sta pe loc, să ne menținem în domeniul unde cu atâta greutate am pătruns.

Regretând profund acest rezultat pe jumătate negativ, totuși, la întocmirea bilanțului celor șapte ani, nu putem trece cu vederea și un câștig al lui, care, mai curând sau mai târziu, va trebui valorificat.

Mai întâi, pe urma experiențelor de șapte ani, s'a convins toată lumea, minus factorii oficiali, că stăpânirea românească în orașele ardelenene nu se poate consolida fără întărirea economică și socială a elementului românesc. Soarta acestora intră într'un program general românesc, care se ridică mult deasupra programelor de partid. Românimea dela orașe stă în raport direct cu stăpânirea românească, pe care o înalță dacă este ajutată și o coboară când este abandonată.

Pătorei intelectuale îi incumbă marea sarcină de a forma cea dintâi pârghie pentru creierea unei clase mijlocii, după care ahtiem cu atâta nerăbdare, și pentru românizarea orașelor noastre. În epoca guvernării prin ordonanțe date dela centru, factorii oficiali se mai puteau amăgi. Dar alegerile pentru Camerele de industrie și comerț, de muncă, precum și alegerile comunale vor avea darul să deșepte și pe cei mai indolenți, cari vor fi siliți să recunoască, că în viața publică a orașelor de dincoace de Carpați nu este loc decât pentru o politică românească, sub toate guvernele și în toate împrejurările.

Se mai poate trage și o a treia învățătură. S'a dovedit mai presus de orice îndoială, că o înțeleaptă guvernare în Ardeal și Banat nu se poate sprijini decât pe elementul național. Oricât de mare ar fi puterea economică a acelor cari ne-au stăpânit până mai eri, și oricâte legi comune ar avea marele capital național cu acela minoritar, cooperarea lor peste capetele românilor de aici nu se va putea face fără serioase primejdii pentru amândouă. Subt acest raport regretăm doar faptul, că experiența, dacă se va încăpățâna până la eșecul complet, poate atinge și prestigiul stăpânirii românești.

Aceste câteva învățături rezumative, puse în fruntea căilor practice, asupra cărora nu odată s'a stărui în aceste pagini, credem că ar putea să constituie o reală călăuză în noul continent social în care am debarcat dela unire încoace.

P. NEMOIANU



Chestiunea școlară din Transilvania

Nu s'a spus niciodată un adevăr mai mare decât acela pe care polihistoricul Leibnitz l'a cuprins în cuvintele: „*Dați-mi școala, și voi reformă lumea!*”

La începutul noului stat românesc, alcătuit din atâtea teritorii și înzestrat cu atâtea noi ideologii, divergente ca istorie, tradiție și credință, nu putea să scape nimănui însemnătatea rolului pe care-l are școala la așezarea temelii unei vieți normale.

Noi, cei din Ardeal, trebuia să apreciem însemnătatea școlii și dintr'un alt punct de vedere. Noi ne-am dat seama, că aci chestiunile de ordin național au o altă înfățișare, și că altele sunt repercusiunile pe care ele le trezesc în sufletele diferitelor popoare de dincoace de Carpați.

Iată pentru ce am ținut, la începutul anului 1920, când guvernul averescan a ajuns la cârma țării, ca mai întâi să ferim școala de sguirile politice militante, iar în rândul al doilea să deschidem porțile pentru toate energiile și inteligențele, care prin contribuțiile lor să promoveze deslegarea norocoasă a chestiunii școlare în Transilvania. În sfârșit, mai trebuia să ne dăm seamă și de împrejurarea, că pe frontispiciul acestui Ardeal strălucea dela unire încoace inscripția: „*Elementului românesc din Transilvania i se rezervă un rol specific național pe acest teritoriu. In consecință, interesele și aspirațiunile naționale românești din Transilvania se vor bucura de o ocrotire și de un sprijin special din partea guvernelor.*”

Vă să zică, la începutul organizării noastre de stat situația cea mai dificilă și cea mai delicată o avea școala Căci:

1. Ea trebuia să asigure în cadrele unității de stat progresul nostru cultural și să ne încopcie în mod statornic la civilizația universală.

2. Să facă posibilă o așezare normală pentru diversele culturi ale celorlalte popoare cu care ne e dat să trăim împreună.

3. Să promoveze în mod special interesele culturale românești în Ardeal, pentru a face elementul românesc capabil de concurență cu celelalte popoare conlocuitoare.

Secretariatului general al Instrucțiunii publice de atunci îi revenea în special sarcina de a rezolva aceste două postulate din urmă și a înlesni pe seama ministerului dela București deslegarea norocoasă a problemei minoritare.

Bugetul anului 1921—1922 făcut de guvernul Averescu, „*cel dintâi buget al României noi, care va rămâne pentru totdeauna un titlu de glorie pentru ministerul Instrucțiunii publice și o pagină strălucită pentru eforturile noastre de a eși la lumină*“, este o dovadă vie despre grija ce am purtat școlii române din Transilvania și fiilor acestui popor. În fața curentului de renaștere, de învioreare națională, datoria noastră era să înlesnim cu toate mijloacele accesul la școală și mai ales să ușurăm primirea tineretului nostru în școlile profesionale și de specialitate, care până aci au fost complet inaccesibile pentru românii din Transilvania.

Populația noastră școlară era aproape în totalitate recrutată dela sate, școlarii erau în covârșitoare majoritate copii de plugari, cu mijloace materiale reduse. Aveam, deci, datoria să reducem la minim cheltuelile împreunate cu școala, și în acelaș timp să sporim numărul internatelor, al bursei și al ajutoarelor, ca să venim în sprijinul celor mulți. În privința aceasta punctul nostru de vedere era următorul:

„In școlile care funcționează în Transilvania vor avea preferința la primire băeții și fetele noastre de dincoace de Carpați. Aceștia vor beneficia în primul rând de toate bursele, favorurile, gratuitatea întreținerii, etc. ce sunt acordate școlilor. Nici o comisiune sau autoritate însărcinată cu primirea elevilor și distribuția de beneficii nu va putea funcționa — nici chiar la școlile militare — care să nu prezinte garanția, că aceste se vor face întocmai“.

Taxele școlare le-am redus la minim, am reglementat prețurile exorbitante ale cărților școlare, și-am redus cheltuelile administrației și controlului școlar.

Nu voi stăruî mult asupra bursei și ajutoarelor, pe care le-am acordat tineretului nostru universitar în țară și streinătate. Asupra acestora am scris mai mult în numerile 3, 4, 16, 17, 18, și 20 din anul 1924 ai acestei reviste, într'o polemică avută cu un profesor ardelean, pe chestiunea aceasta.

Programul nostru în punctul acesta nu putea să fie altul decât acela pe care opinia publică ardelenască l'a formulat de mult în următoarele:

„Guvernele vor îngriji, prin înscrierea sumelor trebuincioase în buget, ca să asigure pregătirea cerută a tineretului nostru din Transil-

vania, la școlile superioare din țară și streinătate, ca acest tineret să fie astfel la vremea sa capabil de a lua conducerea tuturor instituțiilor noastre înalte și a servi cu strălucire învățământul universitar din Transilvania“.

Nu știu dacă pe vremea aceea s'a găsit vreo școală în Transilvania, care să nu se fi bucurat de toată solitudinea noastră, vreun internat care să nu fi beneficiat din belșug de îngrijirea unui guvern cu adevărat părintesc, vreun tânăr de ispravă care să întindă mâna după un ajutor și să fi fost respins.

Nu voi înșiră sumele și ajutoarele ce s'au dat tuturor societăților noastre culturale și scriitorilor noștri de dincoace, sprijinindu-se și încurajându-se astfel mișcarea noastră culturală cu toate mijloacele. Până și cei vre-o patruzeci studenți români de pe la diferitele universități americane au simțit sufletul înviorător ce le venia dinspre Carpați, beneficiind și ei de sprijinul, pe care patria-mamă îl întindea tuturor fiilor săi.

Astăzi, când după patru ani fac o reprivire asupra celor ce s'au inițiat pe atunci, ca la timp să se poată vorbi de supremația elementului românesc din Ardeal aici acasă la el, par'că îmi vine să cred că nu vor mai veni niciodată vremile acele.

* * *

Atrăși de vraja aceasta a perspectivei unei supremații a elementului românesc din Ardeal, am crezut de datoria noastră ca să inaugurăm o administrație școlară bună, care să asigure o funcționare impecabilă a mecanismului școlar, temelia avântului nostru spre progres.

În punctul acesta am expus vederile mele în numărul 18 din anul 1923 al acestei reviste, când am stăruit asupra *principiului descentralizării* administrației școlare, ca unicul mijloc care ne va scoate la liman. Am arătat acolo, că tendințele de centralizare vor compromite în curând întreaga administrație școlară. Pentru Transilvania, mai era de însemnătate descentralizarea și din motivul că prin aceasta s'ar fi putut pune capăt unei eventuale legiferări, care s'ar fi făcut fără cunoștiință temeinică a împrejurărilor locale.

În curând a trebuit să ne convingem însă, că o atât de radicală reformă, cum este descentralizarea administrației școlare, n'o să se facă așa de ușor. În afară de o serie de motive politice, care i se puneau împotrivă, mai era și inerția birocratică, temătoare de orice inovație. Știam, că reforma trebuie să pornească dela centru, din minister, unde noi ardelenii nu aveam nici un singur om. Și din ce simțiam mai clar că zilele secretariatelor generale din Ardeal sunt numărâte; și că în curând ele vor trebui să se topească în serviciile departamentului central, se punea totmai mult chestiunea, care pretindea ca „*ministerul central să se reorganizeze, iar în funcțiunile superioare centrale să fie numiți și transilvăneni. Asigurarea existenței lor*

în Capitala țării este de datoria ministerului". Secretariatul general al Instrucțiunii din Cluj a ținut, deci, ca în vederea marilor interese legate de prezența transilvănenilor în ministerul de Instrucțiune să se publice în Monitorul Oficial din 19 Noembrie 1921, următoarea deciziune ministerială :

Art. 1 : *Cu ziua de 1 Decembrie 1921 directoratul general al Instrucțiunii se transferează pe lângă ministerul central din București.*

Art. II. *Ministerul va întocmi tabloul funcționarilor transferați la centru.*

Art. III. *Personalul transferat în serviciul central se încadrează cu titlurile și drepturile ce le au, ca și personalul din minister.*

Veți întreba, ce s'a ales din toate aceste ?

În locul descentralizării avem astăzi cea mai excesivă centralizare, în locul directorilor regionali cu largi atribuțiuni de dispunere, sunt nenumărate caste de inspectori, în locul administrațiunii clare și precise de odinioară avem o rețea complicată, care face ca întreg aparatul administrației școlare se meargă spre faliment. De unde înainte de războiu directorul regional al învățământului administra circumscripția Clujului cu un personal alcătuit dintr'un secretar și o dactilografă, astăzi inspectoratul are un inspector-șef, trei inspectori și vre-o douăzeci de funcționari !

Și dacă acest complicat aparat administrativ reclamă zeci de milioane din bugetul statului, nu mai puțin este adevărat, că el consumă și sume fabuloase din diferitele taxe școlare plătite de către elevii de școală, ceea ce face ca omul sărac să nu-și mai poată da copiii la școală să învețe carte. Toate inovațiunile și restricțiunile câte au emanat din ministerul Instrucțiunii în cursul acestor patru ani din urmă par'că ar avea drept scop să oprească vulgul dela porțile școlilor, care astăzi sunt deschise numai pe seama claselor privilegiate.

Astfel s'a redus numărul elevilor pe clasă dela 68 (câți admitea legea ungurească) la 40, ca cei rămași pe dinafără să se reîntorcă la plug sau să supoartă cheltuelile oribile ale claselor paralele. Tot acest scop pare că îl urmărește și introducerea *examenelor de absolvență* — la școlăle primare, la clasa patra secundară și la celebrul bacalaureat de astăzi. Multiplele *examene de primire*, câte figurează astăzi la intrarea în diferitele școli, tot pentru a îngreuna accesul mulțimei s'au inventat. Iată, deci, o concepție, care s'a pus deacurmezișul aspirațiunii/or de bine ale poporului nostru, conștient de însemnătatea școlii, și care va trebui modificată.

Urmările acestor stări de lucruri fac ca nemulțumirea populațiunii să se manifeste nu numai împotriva sistemului, ci și împotriva celor care l'au adoptat. Oamenii își dau seama, că pe vremea ungurească își duceau copiii la școală fără examen de primire, fără examen de absolvență și îi scotea în lume fără examen de bacalaureat.

Astăzi, în era românească, li-se pun toate obstacolele în cale, iar sistemul bacalaureatului le taie multora drumul spre învățământul superior. Regretabil este, că concluziile unui asemenea examen al si-

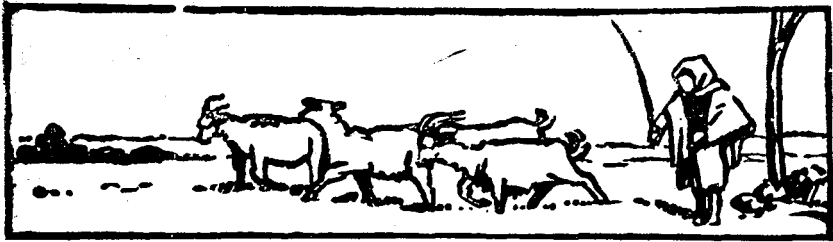
tuații ating în mod absolut nefavorabil înjghebarea unității noastre ca neam, iar politica se îngrijește ca să se adâncească prăpastia în jurul acestei chestiuni. Greșala principală s'a făcut când s'au desființat secretariatele generale din Cluj și s'a concentrat întreaga putere de a hotărî la București, cu totala excludere a elementului românesc din Transilvania.

Cei patru ani cari s'au succedat au dovedit, că fără concursul și experiența școlară a Ardealului nu se poate inaugura aici un sistem sănătos școlar, iar dispozițiile unilaterale au nemulțumit nu numai pe minoritari, dar au făcut ca populația românească să regrete această stare de lucruri.

Iată pentru ce credem, că viitorul apropiat va face ca porțile ministerului de Instrucțiune să se deschidă larg, pentru ca toți cei chemați să aibă puțința de a-și pune cuvântul în chestiunea școlară, cea mai delicată dintre problemele de astăzi ale statului român.

OCTAVIAN PRIE





Drumul „Țării Noastre“

— In mijlocul presei românești de astăzi —

Acum, după trei ani încheiați de nepotolită frământare, când ne oprim o clipă în loc pentru a mai privi odată din urmă drumul pe care am mers, ne gândim, în chip firesc, la dușmăniile răscolite pela toate răspântiile de scrisul nostru necruțător. Dintre ele, niciuna nu ni se pare mai caracteristică, și mai îndârjită în acelaș timp, ca aceea pe care ne-au jurat-o așa zisele gazete independente dela București. In ceace ne privește, le dăm perfectă dreptate. Ura lor e foarte legitimă. Apariția *Țării Noastre* a fost, pentru aceste tipărituri lipsite de răspundere, cel dintâi semn al unei primejdii reale. In mijlocul unui comod sat fără câini, pe ulițele căruia honigmanii operau în dragă voie, — ca banditul Munteanu în pădurile Muscelului, — noi am descins într'o bună zi, cam pe neașteptate, cu hotărârea mărturisită de a organiza un început de defensivă împotriva acestor îndrumători nechemăți ai opiniei publice dela noi.

Nu ne-a fost greu să ne dăm seama, din primul moment, că presa românească de astăzi, în marea ei majoritate, a încăput pe mâinile nevrednice ale unor mosafiri nepoftiți, fără nicio legătură cu năzuințele sufletești ale acestei țări ospitaliere, fără nicio garanție de onestitate, fără credință și fără talent. Mai înainte chiar de a fi avut vreo neplăcere personală de pe urma acestor tiparnițe, — care bucuros ar fi rămas față de noi într'o prudentă expectativă neutrală, — ne-am hotărât să facem lumină deplină în suspectele subterane. Un vechi ziarist ardelean, al cărui adevărat nume nu era greu de ghicit, a schis focul din al patrulea număr al *Țării Noastre*, făcând urmasă profesione de credință: — „Am văzut totdeauna în presă un mijloc de propagandă pentru un crez, o tribună de unde se răspândesc programe de luptă, un amvon, dacă vrei, dela care se rostesc cu un anumit ritual quasi-solemn judecăți pentru binele mulțimei. In fața noastră, venind vorba de gazetăria românească, au planat incontinuu figurile marilor chinuiți, un Gheorghe Bariț, semănător de

credințe politice și apărător de neam, un Eminescu, gazetar și el al marilor adevăruri naționale, un C. A. Rosetti, răspânditor de teorii generoase, sau, ca să ne oprim la trecutul apropiat, un Ilarie Chendi, reprezentantul vioi al criticismului de fiecare clipă la gazetele din Ardeal*.

Pornind înainte cu o asemenea înțelegere a rostului pe care-l are cuvântul tipărit, era fatal să atragem asupra capetelor noastre furioasele trăznete de cerneală ale presei de negustori. Căci, oricâtă bunăvoință am fi pus la contribuție pentru a ne aprecia confracții, nu puteam să vedem în d. Iacob Rozenthal pe continuatorul lui Eminescu sau în d. Leonard Paukerov o contravaloare contemporană a personalității lui Gheorghe Bariț.

Eram datori să spunem lucrurilor pe numele lor. Astfel a început războiul nostru împotriva apucăturilor lipsite de scrupul ale gazetelor din strada Sărindar. Gazetele scormonitoare de scandal, gazetele răspânditoare de venin, gazetele străine de idealul acestui neam. Fără să ne lăsăm impresionați de tirajul lor în zeci de mii de foi, sporit cu premii atrăgătoare și întreținut cu știri fabricate, noi am avut curajul să repetăm, cu o stăruință care nu vrea nici acum să dezarmeze, că această presă otrăvită va sfârși prin a ne ucide, dacă nu vom lua din bună vreme serioase măsuri de apărare.

Judecați și dumneavoastră. Într-o bună zi, un blumenberg sosit nu se știe de unde, dela Sadagura sau din Târgul Cucului, luptând din greu cu tainele recalcitrante ale sintaxei românești, ocupă fără multă ceremonie, rolul de mentor al știutorilor de carte din România-întregită, de cărmaci al moralității publice, de depozitar al îndemnurilor noastre ancestrale, pe scurt: de principe al tiparului românesc. Oricine avea dreptul să întrebe, în virtutea căror deosebite însușiri etice și pe temeiul căror îndemnuri atavice, luase asupra sa, acest nou-venit, o sarcină care ar reveni, în mod normal, altora? Noi am făcut imprudența de a ne pune această întrebare. Alții au dat din umeri cu nepăsare, sau ne-au privit întrebători cu ironie.

Dar în cercurile largi ale mulțimei, semnalul nostru de alarmă n'a răsunat în pustiu. Astăzi știm bine, că cititorul român suportă numai dintr-o regretabilă deprindere otrava picurată zilnic prin enormele mașini de cules. Am înțeles demult, că opinia noastră publică dorește o altă presă, o presă națională, în paginile căreia să pulseze o credință sinceră și un ideal onest.

Ne mândrim cu gândul, că am ușurat cu mult, prin atitudinea noastră, triumful acestei prese a zilei de mâine.

ALEXANDRU HODOȘ



Săptămâna politică

— Fapte și comentarii —

Scrisoarea șterpelită

Înregistrăm pe răbojul săptămânei noastre politice mica potlogărie pusă la cale în redacția ziarului *Cuvântul*. Foaia clandestină a dlui C. Argetoianu, care își închipuia că va da o senzațională lovitură reportericească, s'a nămolit în mocirla celui mai desăvârșit ridicol. Dl. D. R. Ioanițescu din strada Mântuleasa, care și-a făcut propaganda electorală în recentele alegeri agricole cu ajutorul unei menajerii de bălci, s'a încrezut prea mult în forțele-i artistice. Rolul lui Cațavencu e ceva mai greu decât al șarpelui boa-constrictor!

Teribila înscenare trebuia să poarte, într'adevăr, titlul nemuritoarei comedii a lui Caragiale. N'a fost vorba, însă, de o scrisoare pierdută (în căptușala unei pălării) ci de o scrisoare șterpelită — în împrejurări pe care numai poliția le va putea stabili.

Cunoașteți, desigur, începutul și sfârșitul întâmplării. Spre nemărturisita dezolare a celor doi frați Honigman, cari aveau până acum specialitatea unor asemenea operațiuni elegante, confrății dela *Cuvântul* „au pus mâna,” ca să zicem așa, pe o scrisoare a dlui general Averescu, și au publicat-o la gazetă, mai 'nainte de a ajunge la destinație. Faptul în sine, nu mai e nevoie să spunem, constituie un delict cu ochi și cu sprincene, întrucât până și Constituția, biata noastră Constituție pe care n'o recunoaște dl Iuliu Maniu, garantează secretul corespondenței, chiar când e la mijloc un fost președinte al Consiliului!. Dar, încă odată, aceasta e treaba procurorului. Pe noi nu ne interesează decât partea politică a acestei foarte necurate afaceri. Prin mijloace, pe care n'avem dreptul să le credem oneste, o scrisoare a dlui general Averescu a ajuns în discuție publică. Să vedem, ce-i cu scrisoarea dlui general Averescu?

Presa partidului național s'a cam grăbit să afirme că e o scrisoare compromițătoare. Da, dar nu pentru cel care a scris-o... O umbră de îndoială mai putea să existe, atâta vreme cât nu se știa la ce fapt anume se referea scrisoarea cu pricina. Se cunoștea, adică,

numai efectul, fără să se cunoască și cauza. Ziarul *Indreptarea*, restabilind succesiunea cronologică a lucrurilor, ne-a lămurit pe deplin.

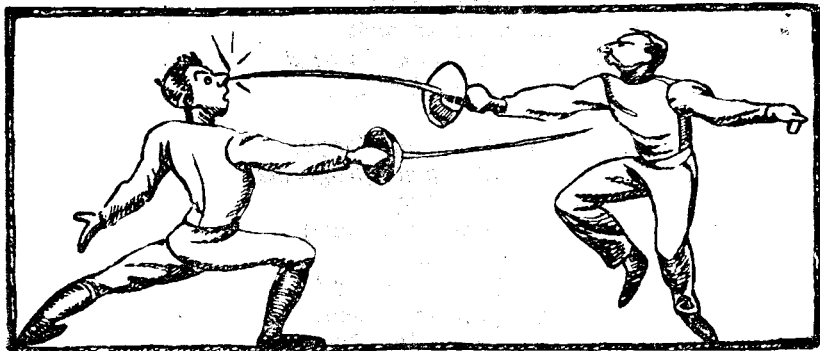
Iată, prin urmare, geneza scrisoarei dlui general Averescu. Acum câțva timp, dl D. R. Ioanițescu din strada Mântuleasă, despre care a fost vorba la începutul acestor rânduri, a scris dlui Ioan Petrovici, fost ministru, unul din fruntașii partidului poporului, cerându-i o întrevedere în legătură cu constituirea „Uniunii Camerelor Agricole”. Dl D. R. Ioanițescu spunea, textual: „*Te rog să iei în mână această chestie, și de oarece am simțit că în fine ați început să fiți opozanți, — că nu veți merge cu liberalii, — să-mi scrii când te pot vedea pentru ca să stabilim comitetul.*” Fiind în posesiunea acestei oferte, dl Ioan Petrovici, în chip firesc, a prezentat-o șefului partidului poporului, adăugând din partea sa următoarele: — „*S'a întâmplat ca între cele două tabere (liberalii și opoziția unită) noi să fim arbitri situațiunii, putând da majoritatea fie unora, fie altora, prin alăturarea noastră. Așa se explică apelul lui Ioanițescu, de care veți lua cunoștință.*”

La acest apel al dlui D. R. Ioanițescu din strada Mântuleasa a răspuns, indirect, d. general Averescu, care, arătându-se dispus „a sta de vorbă cu toți” cei cari bat la ușa partidului poporului, căci alminterea nici n'ar fi politicos, a accentuat că e prudent „a nu conchide nimic”, deocamdată, întrucât partidul poporului n'are interesul să renunțe la „preponderența independentă” a situației sale actuale. Se poate o atitudine mai logică, mai demnă și mai normală? Bunăvoința de a asculta pe ori cine are de făcut o ofertă; — iată o dovadă de civilizație. Intenția de a nu lua nici o decizie pripită; — iată semnul unei profunde cunoașteri a oamenilor. Hotărârea de a păstra o completă libertate de mișcare; — iată conștiința unei evidente superiorități.

Aceasta e scrisoarea dlui general Averescu. Cei cari au încercat s'o răstălmăcească, crezând că citesc printre rânduri o dorință secretă de a petrața în gol, după pilda unor cunoscuți încercă-lume ai politicei românești, s'au înșelat dureros, fără să mai poată înșela, la rândul lor, pe alții. N'a fost, după cum s'a spus, „o plimbare cu plosca” prin vecini, ci dimpotrivă, o judecată calmă și pătrunzătoare asupra unei propuneri pornite din taoăra adversă.

Incidentul, prin urmare, s'a închis. Laturea politică s'a rezolvat. Dl D. R. Ioanițescu din strada Mântuleasa și-a dat, cu adevărat, arama pe față. (Caragiale nu se lasă parodiat.) Rămâne să se lichideze, de acum încolo, și capitolul celălalt, al procedeelelor întrebuițate de ziarul *Cuvântul*, care, nesocotind prescripțiile codului penal, și-a însușit și a dat în vileag o scrisoare, care nu-i aparține. Într'un limbaj mai puțin voalat, acest delict se cheamă furt. Asupra lui nu suntem noi chemați să ne pronunțăm. E treaba tribunalelor corecționale...

ION BALINT



GAZETA RIMATA

După trei ani

La 15 Octombrie 1925, revista *Țara Noastră*
a împlinit trei ani dela reparațiile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Din nou ne vine astăzi rândul,
Pentru a nu știu câtea oară,
Voioși, să ne întoarcem gândul
Spre vremea tristă care sboară!
Cu gluma fost-am buni tovarăși
Și-am fost de veselie dornici,
Și vom re'ncepe mâine iarăș,
Căci vrem să fim clienți statornici...
In fiecare săptămână
V'am dat, în paginile-aceste,
Ca dintr'o neseacă vână,
Frânturi din comica poveste.*

*Am fost cu Vaida'n Capitală
Și'n Cameră-am făcut obstrucție,
Am fost cu Ciceo Pop prin Hală
Și cu Dobrescu la instrucție.
Cu Bocu, sus pe baricade
Am stat eroinic, sub umbrele,
De ne udară cumsecade,
Cu tiribomba, pân'la piele.*

*Cu Sever Dan, acum e anul,
Pe la Sovata ne luam baia,
Și-am mers, bolborosind Coranul,
Cu popa Man la Turtucaia...*

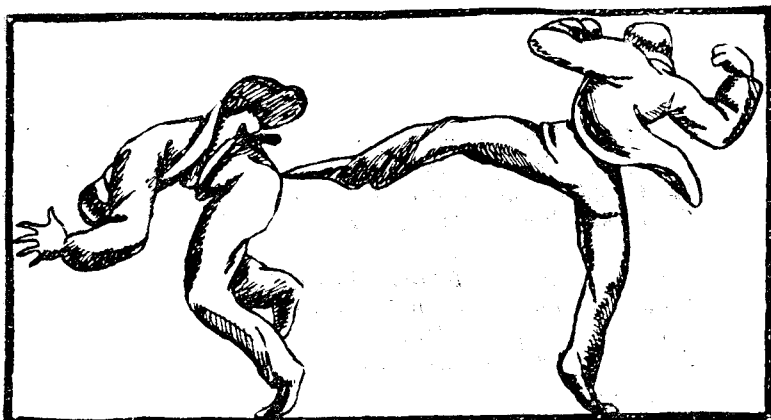
*Am pertractat cu domnul Iorga,
Și-am redactat vreo cinci programe,
(Era să ne înghită Morga
Că ne-a citit vro șapte drame!)*
*Am părăsit apoi Dieta
Și-am mers la braț cu primadona
Când cu Mihai făceam naveta
Din Șchei pân' la Mitică Dona.
Apoi, pornindu-ne turneul
Dela Teiuș la Barcelona
Cu Coltor am văzut Șimleul
Și cu Zosim Chirtop, Sorbona.*

*In furtunatica gherilă
Pavlică fuse cu busola
Cârmaci abil a fost Boilă, —
Mult mai șiret decât Loyola!
Imbărbătându-ne curajul
Cu Iacob Rozenthal de mână,
Am vizitat în treacăt Blajul,
Și-am stat acol'o săptămână.
Ghiulucă, cu priviri discrete,
Fuzionă. Și tot orașul
A fost la nuntă în jachete,
Că domnul Goga-i fuse nașul...*

*Desigur, nu avem motive
Să criticăm o alianță
Cu părți atât de distractive, —
Chiar dac'ar fi mezalianță!...
Și totuș, unele momente
Ne profetesc dezastre, parcă,
Și de funebre sentimente
Intregul suflet ni-se 'ncarcă.
Partidul național, sărmanul,
Văzând cum s'a topit efectul
S'o prăpădi până la anul...*

Și ne va răposă subiectul!

*NOSTRADAMUS CĂLIMARĂ
— ghicitor în măruntae de găină —*



INSEMNĂRI

Aniversarea noastră. — S'au împlinit trei ani, la 15 Octombrie 1925, dela reparația revistei *Țara Noastră* pe pământul liberat al Ardealului. Sunt trei ani încheiați de când am reluat aici, în mijlocul unor desorientate frământări provinciale, firul unei cunoscute activități publicistice. Privind în față nevoile prezentului, înfruntând atâtea lozince primejdioase, și mărturisind dela început idealul scrisului nostru, am pornit la drum cu această mărturisire, ținută în fruntea primului număr: „Răvașul nostru nu s'a isprăvit încă. Azi continuăm ce-am făcut totdeauna. Un determinism implacabil ne mână; s'ar părea că sunt în joc ciudate predestinări atavice. Adevărat, soarta pe ici pe colo ne-a atins rândurile, unii au murit, unii s'au schilăvit pe câmpul de bătaie, alții, foarte puțini, au emigrat în mauzoleul de o sută al partidului național, dar, în definitiv, ceata îndrăzneților iconoclaști se menține pe poziție și în ori ce caz drapelul e în tabăra noastră”.

Rândurile acestea apăreau tocmai

în preajma încoronării dela Alba-Iulia. Ne oprim acum din cale și ne uităm, liniștiți, în urmă. Numărăm dușmăniile noi, le recapitulăm pe cele vechi, și cântărim în balanța sufletelor noastre dovezile de simpatie pe care le-am primit. Existența *Țării Noastre* s'a lovit, în acest răstimp, de multe greutăți. Ele au rămas, și acum, aceleaș, ca pentru orice tipăritură românească pe care nici cluburile politice n'o subvenționează, nici băncile n'o întrețin. Calomnia nu ne-a ocolit și conspirația tăcerii nu ne-a cruțat. Vrajmășiile, pe care le-am zgândărit cu voință, au împrăștiat în jurul nostru o lungă dără de infamie.

Dar, nici subt această revărsare de gaze astixiante ale gazetăriei zilnice dela noi, n'am șovăit nicio clipă. Am mers înainte, știind prea bine cu cine avem de-aface. O spusese din prima zi. Iată, într'adevăr, ce scriam atunci: „Vechi și recidiviști delicvenți în materie de năzuinți culturale și de credințe politice, nu ne prea interesează primirea, vom găsi-o la confracții

noștri. Bănuim însă de pe acum unele atitudini și le preîntâmpinăm cu toată liniștea. Cât privește partea aceea a presei dela București, care acordă dela o vreme un sprijin nelimitat partidului național, ne vom lua sarcina de a face o analiză minuțioasă a scopurilor pe care le urmărește, cași a motivelor pentru care dnii Emil Fagure și Iacob Rozenthal sunt mai ardeleni decât însuș Avram Iancu.

Mi se pare, că ne-am ținut de cuvânt... Cei cari au urmărit, vreme de trei ani, zbuciumul nostru neîntrerupt, pus în serviciul ideii naționale, vor putea să spună, dacă au rămas într'adevăr de pe urma unei săptămânale conviețuirii sufletești mai bogăți cu o fărâmitură de simț re românească. Noi n'am dorit mai mult. În orice caz, judecătorul nepărtinitor care va răsfoi cândva cele câteva mii de pagini ale *Țării Noastre* va trebui să ne recunoască apărutul spiritual pe care l-am adus în aceste vremuri de interesate întreceri publice. Am reprezentat, cu stăruință, o linie de gândire dreaptă, fără ocoli și fără reticențe, izvorând din pov. țle mari ale unui trecut eroic și ridicându-se, cutezătoare, spre culmile desăvârșirii noastre etnice.

Urmărind acelaș țel, ne vom zbuciuma mai departe...

Mahalaua în acțiune. — Nu învidiem câtuș de puțin soarta publicului românesc, cititor de gazete. I se servesc atâtea minciuni, i se aruncă în ochi atâți stropi necurați de cerneală, i se speculează atât de vulgar buna credință, încât, fără să adăugăm din partea noastră vreă exagerare, am putea să spunem că e păcălit cu nerușinare, în fiecare zi, to:mai de aceea cari se reped mai grăbiți să-l in-formeze.

Am vorbit cândva despre mahalaua noastră gazetărească, pe ulițele că-

reia, dacă ești om onest și ai ce pierde, nu te poți aventura decât cu o mână în buzunar și cu alta pe revolver. Calomnia te pândeste, ca să-ți sară de gât, după fiecare coloană de tipar. Fiecare șir de litere e un atentat la bunele moravuri. Dela fiecare coș de rotativă ți-se aruncă în drum un hârdău de necurățenie. Oameni angajați cu simbrie în toată regula pentru a îndeplini insalubra îndeletnicire, nu se dau în lături dela nicio murdărie. Ei întrețin legături intime cu bucătăreasa, ca să-ți poată șterpeli scrisorile din sertare, îți intră în casă pe furiș ca să asculte pela uși, și, de cele mai multe ori, prinși asupra faptului și rezeziți cu indulgență pe scări, se refugiază în prima cărciumă, ca să-ți arunce în spinare cuvinte pe care nu le-ai rostit și fapte pe care nu le ai făcut... Și aceștia sunt îndrumătorii cotidieni ai opiniei publice dela noi!

Sistemul a fost născocit, acum treizeci de ani, de răposatul Caracudiu. El a fost perfecționat, în zilele noastre, de confratele Albert Honigman, și a învadat, încetul cu încetul, toată presa din strada Sărindar. Astăzi, mahalaua gazetărească a Capitalei, la care s'au adăugat scursorile rău miroșitoare ale „ghetto“-urilor galițiene, e în plină prosperitate.

Unul din aceste scandaloase ziare de scandal, slujind fără prea multă jenă scopurile clandestine ale elegantului domn C. Argetoianu, și-a făcut în timpul din urmă o adcvărată specialitate din răspândirea celor mai impure subiecte de roman-foleton politic. Amatorii de asemenea scrieri pasionante nu mai au nevoie, de-acum încolo, de fasciculele lui Ignatz Hertz. Cățva tineri scriitori români, pe cari ne obișnuisem să-i privim în altă postură, și-au luat asupra lor sarcina de a transplantă pe tărâmul gazetăriei

zilynice metodele literare ale poveștilor cu detectivi.

O probă dintr'un asemenea roman-foleton a apărut deunăzi în *Cuvântul*. Se vorbește acolo, cu toată trivialitatea necesară, despre o așa zisă vizită pe care dl Octavian Goga ar fi făcut-o, la Florica, dlui Ion I. Brătianu. Bineînțeles, autorul fericit al reportajului cu pricina, (și al câtorva nobile ceva mai reușite) știe tot ce s'a întâmplat. Știe cu ce tren a plecat directorul *Țării Noastre* (cu acceleratul de dimineață), știe cât a stat la Florica (o jumătate de zi), și știe ce anume a vorbit cu șeful partidului liberal (s'a înscris, fără multe mofturi, în acest partid).

Am putea să spunem, ca încheiere, că nicio silabă nu e adevărată din tot acest basm de suburbie, și să ne oprim aici. Vom fi însă mai miloși cu sărmanii discipoli ai dlui Iacob Rozenthal. Le vom complecta subiectul cu o informație exactă. Dl Octavian Goga n'a fost la Florica și n'a vorbit acolo cu șeful partidului liberal, dar a făcut altceva tot atât de grav. A băut ieri, la masă, un pahar de vin de Drăgășani, din viile, — *horribile dictu*, — Brătianu!

Înscrierea sa în partidul liberal nu mai e, prin urmare decât o chestiune de ore...

Cuvinte regale. — Cuvântarea rostită de M. S. Regele cu prilejul serbărilor dela Iași s'ar cuveni să fie păstrată ca un îndreptar de fiecare zi pentru toți aceia, al căror suprem gând rămâne consolidarea suletească a României întregite. Noi spicuim, din admirabilul indemn la unire, următoarele rânduri:

„Iașul de ieri și cel de azi ne cântă de dureri și de jertfe, dar și de un patriotism curat și luminat, care a știut că trebuie să dea dintr'ale sale

pentru formarea României de ieri. De aceea el este o pilă vie pentru generația de azi și cea de mâine, amintindu-i necontenit că în procesul istoric la care vroim și trebuie să lucrăm toți fiii frumoasei noastre țări cu dorul de reușită, noi toți cari trăim în hotarele României întregite, trebuie să aducem jertfa noastră pe altarul sfintei uniri, într'un stat omogen ca aspirațiuni și ca iubire de patrie.“

Pentru cei cari înțeleg tâlcul cuvintelor regale nu mai e nevoie de niciun adaos.

Moartea lui Max Goldstein. — Presa independentă din strada Sărintar a înregistrat o nouă pierdere ireparabilă. Max Goldstein, autorul oribilului atentat dela Senat, a încetat din viață la Doftana după 56 zile de grevă a foamei.

În ceace ne privește mărturisim fără niciun înconjur, cu riscul de a răscולי o nouă supărare în tabăra umanitariștilor dela noi, că moartea odiosului erou nu ne emoționează câtuș de puțin. Avem parcă și acum înaintea ochilor noștri înfricoșătorul tablou din sala de ședințe a Senatului, în fața noastră se înșiră trupurile înșăngerate ale victimelor nevinovate, secerate de sfărâmăturile bombei criminale. Autorul acestei moastroase fapte, la rândul său, și-a curmat firul zilelor, prin propria-i voință. Să nu ni se ia în nume de rău, dar noi nu vom stropi mormântul lui cu nicio lacrimă

Gazetele blumenbergilor sunt bineînțeles, de altă părere. Cunoscutele ro-tative democratice varsă un potop de lacrimi peste trupul neînsuflețit al regretatului criminal și se reped, gălăgioase, să tragă la răspundere oligarhia română pentru pierderea prea iubitului lor Max Fără nicio umbră de rușine, *Dimineața* pretinde „o anchetă severă“, care să stabilească „precis“

cauza morței lui Max Goldstein. *Adevărul*, mai îndrăzneț, strigă de pe acum, cu anticipație, că „Max Goldstein moare asasinat“ și cere aspră pedeapsă pentru directorul închisoarei, care, nereușind să-l convingă că trebuie să mănânce, a săvârșit „un act ilegal și sălbatic“. În fine, cași cum compătimirea n'ar fi de ajuns, cași cum protestarea ar fi o dovadă prea anemică de solidaritate, *Adevărul* și *Dimineața* într'o emoționantă înțelegere și într'o desăvârșită armonie, caută să scuze și să legitimizeze încă odată crima lui Max Goldstein, mizerabilul asasin, care ar fi trebuit să se bucure de toată îngăduința noastră, pentru că „*în nebunia lui, el își închipuia că face un gest frumos*“.

„Un gest frumos“!... Cuvintele au apărut întocmai în fruntea *Adevărului*, au fost reproduse, plângând, de *Dimineața*, și ar trebui, după modesta noastră părere, să fie gravate cu fierul roșu al unei indignări unanime pe frontispiciul acestor două gazete, scrise, spre rușinea noastră, în românește. Fapta lui Max Goldstein a fost „un gest frumos“... Se înțelege! Pentru d. C. Grauer, și pentru tovarășii săi de idei, răposatul Max Goldstein n'a fost decât un sărman visător, care, cu cele mai curate intenții, a vrut să ne arunce pe toți în aer, ca să ne croiască o soartă mai bună, după rețeta celui alt utopist, Leon Braunștein Trotzki.

Noi ne-am dumirit demult asupra scopurilor pe care le urmărește, cu diabolică stăruință, presa independentă din strada Sărindar. Oamenii cari o scriu, și mai ales aceia cari o subvenționează, n'au nici ei alt fel decât otrăvirea metodică și sigură a tot ce este simțire românească. Solidarizarea, pe marginea groapei, cu ideologia explosivă a martirului Max Goldstein nu e, deci, întâmplătoare. Și nu ne-am

mira, decât dacă ea ar rămâne nepedepsită.

Ca încheiere, se cuvine să mai adăugăm un singur lucru. O discuție în jurul capului lui Max Goldstein nu e posibilă decât într'o țară reacționară și barbară, ca România. Într'o țară înaintată și civilizată, ca Franța bunăoară, tăișul ghilotinei ar fi rezolvat dela început orice neînțelegere...

Tratative. — Politica are câteodată părțile ei picante. Nu e adorabilă prezența dlui N. Iorga alături de aceea a dlui C. Stere, în aceeași coaliție de competiționari ai puterii? Aceasta nu e însă, cum s'ar crede, singura notă amuzantă a situației. Vom înfățișa mai jos alta, și mai hazlie.

Tratatativele, ca să nu le zicem mereu pertractări, dintre partidul național și cel țărănist, au fost conduse, fără întrerupere, de dnii C. Argetoianu și Virgil Madgearu. Cei doi vechi adversari, astăzi amici nedespărțiți, s'au regăsit astfel față în față... (Intâlnirea, cu alte cuvinte, a fost destul de decentă). Dacă vă aduceți bine aminte, relațiunile dintre cei doi corifei ai opoziției-unite n'au fost totdeauna călduroase, deși d. C. Argetoianu adresase dlui Virgil Madgearu, mai acum câțiva ani, o insistentă cerere de sărutare.

Vremea netezește însă toate asperitățile. D. Virgil Madgearu, care ceruse în plină Cameră darea în judecată a d-lui C. Argetoianu ar fi fericit, astăzi să colaboreze, într'un viitor guvern, cu autorul afacerii bonurilor de Tezaur. La rândul său, d. C. Argetoianu, care a făcut dlui Virgil Madgearu, tot în plină Cameră, o invitație atât de neplăcută, ar primi oricând, de dragul unui acord, să fie el însuș acela care pupă.

Intâlnirea, destul de veselă, dintre dnii C. Argetoianu și Virgil Madgearu are, cu toate acestea, și o latură se-

rioașă. Ne îngăduim s'o scoatem la iveală, către sfârșitul acestor rânduri glumețe. Întâmplarea despre care vorbim dovedește limpede, că printre conducătorii unora din partidele noastre politice se găsesc destui oameni, cari, trecând cu vederea peste convingerile lor deosebite și arătându-se gata să-și uite reciproc cele mai sângeroase insulte, n'au înaintea lor decât o singură țintă comună: dobândirea puterii. Dar, dacă printr'o absurdă înălțuire de surprize, această a opta minune s'ar întâmpla și soarta țării ar încăpea cu adevărat pe mâinile unor cărmaci improvizați, — fiecare cu cărma lui! — nu mai încape nicio îndoială, că toate nepotrivirile de concepție și toate dușmăniile de altă dată ar isbucni din nou, ca din fundul unor ape tulburi limpezite numai la suprafață.

Să răspundă oricare cetățean de bun simț al României, dacă experiența merită să fie încercată!

Turburări confesionale. — Am urmărit, în vremea din urmă, o foarte palpitantă polemică, — să-i zicem confesională, între *Telegraful român*, ortodox, dela Sibiu, și *Unirea*, unită, dela Blaj. Cearta s'a iscat dela un incident puțin comun, petrecut în comuna Racovița, unde unui sârman mort ortodox i s'a interzis formal accesul în cimitirul unit din localitate. *Telegraful român*, indignat, a denunțat cazul opiniei publice creștine. Iar *Unirea*, supărată foc, a răspuns la rândul ei, că lucrurile s'ar fi petrecut aiudoma și la Lugoj, cu singura deosebire, că aci ortodocșii au fost aceia cari n'au primit la loc de veșnică odihnă, în cimitirul lor, pe mortul unit.

Foaia bisericească dela Blaj argumentează atât de drăguț, încât nu ne putem opri de a nu-i reproduce pe de-a'ntregul demonstrația. — „La Lugoj, zice *Unirea*, cimitirul comun a

servit aproape 90 ani și pentru credincioșii bisericei noastre, în vreme ce în cimitirul gr. catolic din Racovița nu s'a îngropat niciodată un singur ortodox, fiindcă comuna întreagă s'a ținut de biserica noastră. Pe când, deci, Lugojul unit are tot dreptul de-a pretinde ca uzul consacrat de decenii să nu poată fi la discreția cutărui protopop ortodox, ortodocșii recentii dela Racovița, unde, ca pe orice sate, oamenii pot fi înmormântați în orice parte a hotarului, n'au niciun drept de a se introduce cu puterea într'un cimitir al unei biserici străine“.

Înainte de a înregistra replica, desigur tot atât de aspră, a *Telegrafului român*, ne vom îngădui și noi câteva comentării asupra acestui diferend. Nu vom scoate la iveală laturea umoristică a situației, și nu vom întreba, prin urmare, pe redactorul *Unirei*, cum ar putea un biet mort, fie el ortodox de dată oricât de recentă, să se introducă „cu puterea“ într'un cimitir al unei biserici „străine“. Vom privi lucrurile foarte serios, pentru că, într'adevăr, am ajuns cam departe cu turburările confesionale, dacă nici morții nu ni-i putem îngropa în liniște!

Poporul nostru, știm prea bine, e mult mai cuminte, și mult mai îngăduitor cu biata cenușă a trupului omnesc, pentru a da naștere unor asemenea triste incidente. Înțelegătorul lui suflet n'are să se revolte niciodată, dacă un român unit își permite să doarmă somnul de veci în pământul unui cimitir ortodox. Vrajba pornește din altă parte, dela unii din preoții noștri, cari duc mult prea departe rivalitatea cu frații lor de altă confesiune. S'ar conveni, deci, ca frunțașii celor două biserici să potolească zelul acestor neînțelegători slujitori ai Domnului, nu să-i mai ațâțe, cum s'ar părea că au de gând să facă *Telegraful român* dela Sibiu și *Unirea* dela Blaj.